

SPATIA
Raportteja
1/2005

Liike-elämän yksityiset asiantuntijapalvelut
Pohjois-Karjalassa

Timo Lautanen
Pasi Saukkonen

 SPATIA

Alue- ja kuntatutkimuskeskus
Joensuun yliopisto

TIIVISTELMÄ

Timo Lautanen, Pasi Saukkonen

Liike-elämän yksityiset asiantuntijapalvelut Pohjois-Karjalassa

Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia, Raportteja 1/2005

Joensuun yliopisto

Syyskuu 2005

ISBN 952-458-734-3 (PDF)

ISSN 1795-9594

Avainsanat: liike-elämän palvelut, KIBS, Pohjois-Karjala

Tässä raportissa on tarkasteltu yksityisiä liike-elämän asiantuntijapalveluita Pohjois-Karjalassa. Tutkimus perustuu palveluja käyttäville yrityksille suunnattuun kyselyyn ja palveluja tuottavien yritysten johdon haastatteluihin. Asiantuntijapalveluilla tarkoitetaan teknisiä palveluita, tietojenkäsittelypalveluita, taloudellisia ja lainopillisia palveluita, mainos- ja markkinointipalveluita, konsultti- ja henkilöstöpalveluita sekä tutkimus- ja kehittämispalveluita.

Pohjois-Karjalassa asiantuntijapalvelualoilla toimii 650 - 700 toimipaikkaa ja ne työllistävät noin 1400 henkilöä. Valtaosa toimipaikoista on lainopillisten ja taloudellisten palvelujen, mainos- ja markkinointipalvelujen ja teknisten palvelujen alojen toimipaikkoja. Pohjois-Karjalassa alan toimipaikat ja tuotanto ovat noin 75 prosenttisesti keskittyneet Joensuun seudulle. Maakunnassa palveluita on koko maan tasoon nähden vähemmän kuin muun taloudellisen toiminnan perusteella voisi odottaa.

Vuosien 1993–2003 aikana liike-elämän asiantuntijapalvelujen toimipaikkojen ja henkilöstön määrä sekä liikevaihto ovat kasvaneet moneen muuhun toimialaan nähden ripeästi paitsi koko maassa myös Pohjois-Karjalassa. Koko maassa toiminnan volyymi on suunnilleen kaksinkertaistunut ja Pohjois-Karjalassakin 1,7 kertaistunut. Viime vuosina Pohjois-Karjalassa alojen työllisyys on kuitenkin jäänyt jälkeen koko maan kehityksestä. Alan työllisten määrä oli maakunnassa vielä vuonna 2003 samalla tasolla kuin vuonna 1998, kun koko maassa kasvua kertyi samalla aikajaksolla yli 30 prosenttia.

Useimmin yritysten tarvitsemia palveluita ovat kirjanpito, tilintarkastus, mainonta ja tietoturvallisuuteen liittyvät palvelut. Yleisimmin yritysten ulkopuolelta ostettuja palveluita ovat tilintarkastus, ohjelmistojen suunnittelu, veroneuvonta ja yleensä juridikkaan liittyvät palvelut. Sen sijaan esimerkiksi henkilöstövalinnoissa, tuotekehityksessä, muotoilussa ja teknisessä suunnittelussa ulkopuolista asiantuntijayritystä käytetään harvemmin. Kotimaakunnasta ostettujen palveluiden osuus on korkein viestinnän, työvoiman vuokrauksen, työsuhdeasioiden, kirjanpidon ja atk-konsultoinnin kohdalla. Palvelu hankitaan yleisimmin muualta kun kyse on patentoinnista, tuontiin, mittaukseen ja testaukseen tai henkilöstön koulutukseen liittyvistä palveluista. Ulkomaisten palveluiden käyttö on vähäistä ja sitä esiintyy lähinnä markkinatutkimusten, vientipalveluiden ja tietoturvallisuuspalveluiden kohdalla.

Puolet kyselyyn vastanneista yrityksistä käyttää asiantuntijapalveluihin vuosittain yli 3000 euroa ja joka neljäs yli 9600 euroa. Lähivuosina arvioidaan kasvavan eniten tietokanta- ja verkkopalveluiden, tietoturvallisuuspalveluiden, mainonnan ja henkilöstön koulutuspalveluiden tarpeen. Vähiten lisääntyy patentoinnin, perintäpalveluiden, muotoilun ja käännöspalveluiden tarve.

Keskeisiä syitä siihen, miksi palveluita hankitaan omasta maakunnasta, ovat läheisyyden kanssakäymistä helpottava vaikutus, aiemmat hyvät kokemukset, palvelun paikallisuus ja palvelun laatu. Muualta Suomesta palveluita ostetaan yleisimmin siksi, että palvelua ei ole saatavilla Pohjois-Karjalassa - ja osaksi myös hyvien aiempien kokemusten ja korkean laadun vuoksi. Esteenä asiantuntijapalveluiden käytön lisäämiselle on lähinnä se, ettei palveluita tässä vaiheessa yksinkertaisesti tarvita enempää, tai niitä pidetään liian kalliina. Tietoa asiantuntijapalveluista oli saatu suoraan asiantuntijayrityksestä, toisilta yritysjohtajilta tai yrittäjäjärjestöiltä. Noin viidenneksen mielestä tiedon löytäminen pohjoiskarjalaisista asiantuntijapalveluista on vaikeaa.

Havainnot palveluja tuottavista yrityksistä osoittavat, että sijainti ylipäätään Pohjois-Karjalassa tai Joensuun ulkopuolella ei ole este menestykselle asiantuntijapalveluyritystoiminnalle – vieläpä niin, että asiakkaat ovat pääosin pääkaupunkiseudulta tai muualta Suomesta. Asiakkuuden alkuvaiheessa tarvitaan henkilökohtainen kontakti, mutta asiakkuussuhteen ja luottamuksen vakiinnuttua läheisyyden merkitys on pienempi ja etäisyys lähinnä kustannushaitta. Etelä-Suomen markkinoille pääsyn nähtiin kuitenkin edellyttävän riittävää yrityskokoa, referenssejä ja systemaattista markkinointia. Toimiminen syrjäseudulla puolestaan edellyttää nopeaa internet-yhteyttä. Pohjois-Karjalan etuina toiminnan kannalta nähtiin mm. välitön ja leppoisa yrittämisympäristö, paikallisten asiakkaiden hyvä tuntemus ja työvoiman edut (koulutetun työvoiman pysyvyys, saatavuus, kustannukset). Haittapuolina esille tulivat etäisyys ja syrjä-alueiden heikko kehitys. Palveluja tarjoavat yritykset toivoivat myös sitä, että alueen (pienet) yritykset oppisivat enemmän hyödyntämään asiantuntijapalveluja liiketoiminnassaan. Palveluiden kokonaiskysynnän uskottiin pääsääntöisesti lisääntyvän ja verkostojen merkityksen korostuvan tulevaisuudessa.

Useimpiin muihin maakuntiin verrattuna asiantuntijapalveluiden työllisyyden kehitys Pohjois-Karjalassa on viime vuosina ollut varsin vaatimatonta. Tutkimuksessa ei kuitenkaan ilmennyt tälle mitään yksiselitteistä syytä. Markkinoiden laajentamisyrimysten kannalta tärkeintä on yritysten oma kasvuhalu ja korkea osaamisen taso, joka antaisi katteen vahvalle markkinoinnille. Asiantuntijapalvelualaa ei kenties Pohjois-Karjalassa hahmoteta kokonaisuudeksi eikä asiantuntijapalveluiden paikallisen tarjonnan merkitystä alueen muiden yritysten kilpailukyvyille tai uusien yritysten sijoittumiselle riittävästi tunnusteta. Parhaiten alan kehityksen tukeminen onnistuneekin alan asiantuntijapalvelujen merkityksen esilletuomisella, yritysten osaamisen kehittämisen tukemisella, koulutuksen ja yritysten tarpeiden vastaavuuden parantamisella sekä alan markkinoinnin kehittämällä.

Kehittämissuosituksia:

1. Yksityisten liike-elämän asiantuntijapalveluiden merkityksen vahvempi esiintuominen aluekehitystyössä ja osana alueen innovaatiojärjestelmää
2. Pohjoiskarjalaisen asiantuntijapalvelualan markkinoinnin kehittäminen
3. Asiantuntijapalveluiden käyttöön ja ostamiseen liittyvä koulutus
4. Alan yritysten osaamisen kehittäminen ja uusien teknologioiden käyttöönoton edistäminen
5. Alan yritysten tarpeiden ja koulutuksen vastaavuuden kehittäminen
6. Alan yritysten kasvuasenteiden ja kasvuhakuisuuden selvittäminen
7. Alan yritysten yhteistyön ja verkostoitumisen tukeminen
8. Alihankintatoiminnan mahdollisuuksien hyödyntäminen alalla
9. Yritystoiminnan edistäminen potentiaalisilla kasvualoilla sekä palveluissa, joita tutkimuksessa pidettiin maakunnassa puutteellisina.

Esipuhe

Pohjois-Karjalan työllisyysstrategia 2005–2010 -projektin alla toteutettiin keväällä 2005 selvitys ”Liike-elämän yksityiset asiantuntijapalvelut Pohjois-Karjalassa”. Työllisyysstrategian kannalta selvitys on kiinnostava, koska työllisyys on Suomessa lisääntynyt viime vuosina ainoastaan palvelualoilla ja erityisesti ns. osaamisintensiivisten yrityspalveluiden puolella. Liike-elämän asiantuntijapalveluiden työllisyysvaikutukset ovat kahtalaiset; palvelut jo sinänsä työllistävät tekijöitään, mutta ovat samalla myös elintärkeitä alueen muiden yritysten kehittymiselle ja kasvulle.

Strategiatyön aikana nousi esille, että tarvetta liike-elämän asiantuntijapalveluihin on olemassa, mutta niiden löytäminen Pohjois-Karjalasta on vaikeaa ja palveluita ostetaan maakunnan ulkopuolelta. Työllisyysstrategian kannalta haluttiin selvittää osaamisintensiivisten palveluiden työllistämispotentiaali maakunnassa sekä se, onko Pohjois-Karjalassa mahdollisesti tuotetuille palveluille kysyntää maakunnan ulkopuolella.

Selvityksen toteutti Joensuun yliopiston Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia, jossa siitä vastasivat tutkimusjohtaja Timo Lautanen ja tutkimusamanuenssi Pasi Saukkonen. Selvityksen tilaaja on Pohjois-Karjalan työllisyysstrategia 2005–2010, joka on Pohjois-Karjalan maakuntaliiton hallinnoima Euroopan sosiaalirahaston artikla 6 -hanke. Hankkeen rahoittajina toimivat Pohjois-Karjalan maakuntaliitto ja Työministeriö.

Joensuussa 13.9.2005

Pia Nissinen
Projektipäällikkö
Pohjois-Karjalan maakuntaliitto

Kiitokset

Tutkimuksessa lähetettiin kysely noin 1000 pohjoiskarjalaiselle yritykselle ja haastateltiin yhdeksää asiantuntijapalvelu yritysjohdajaa tai yrittäjää. Kiitämme lämpimästi kaikkia kyselyyn vastanneita ja haastatteluihin osallistuneita. Kiitämme myös Pohjois-Karjalan Yrittäjät ry:tä yhteistyöstä tutkimuksen toteuttamisessa.

Tutkimuksen alkuvaiheessa kävimme keskustelua Tampereen yliopistolla liike-elämän asiantuntijapalvelualasta ja siihen liittyvästä tutkimuksesta Suomessa. Kiitokset arvokkaista virikkeistä ja kommentteista Mika Kautoselle (TaY), Liina Penttilälle (Professia Oy) ja Marja Hyypiälle (TaY).

Lopuksi haluamme vielä kiittää Pohjois-Karjalan työllisyysstrategia 2005-2010 –hanketta saumattomasta yhteistyöstä tutkimushankkeessa.

Timo Lautanen
Pasi Saukkonen

SISÄLLYS

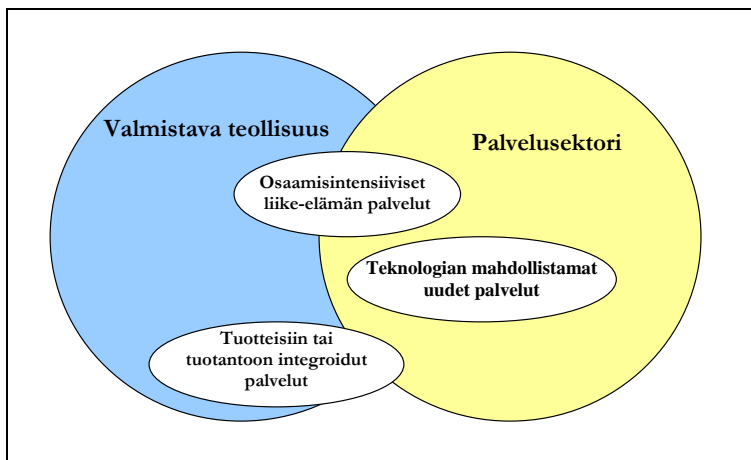
1. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET.....	1
1.1 Osaamisintensiivinen palveluliiketoiminta.....	1
1.2 Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusmenetelmä ja aineisto	2
2. LIIKE-ELÄMÄN ASiantuntijapalvelut SUOMESSA JA POHJOIS-KARJALASSA	2
2.1 Tuoreimpia tutkimuksia liike-elämän asiantuntijapalveluista.....	2
2.2 Liike-elämän asiantuntijapalvelujen toimipaikat, henkilöstö ja liikevaihto	4
2.2.1 Liike-elämän asiantuntijapalvelut Suomessa	5
2.2.2 Liike-elämän asiantuntijapalvelut Pohjois-Karjalassa	7
3. LIIKE-ELÄMÄN ASiantuntijapalveluiden MARKKINAT POHJOIS-KARJALASSA	9
3.1 Kysely palveluita käyttäville yrityksille.....	9
3.1.1 Taustatietoja kyselyyn vastanneista yrityksistä.....	9
3.1.2 Palvelujen käyttö ja lähivuosien tarve.....	12
3.1.3 Palvelujen hankinta	15
3.1.4 Palvelujen saatavuus ja tunnettuus Pohjois-Karjalassa.....	19
3.2 Asiantuntijapalveluyritysten haastattelut	22
3.2.1 Haastatellut yritysjohtajat ja aineisto	22
3.2.2 Havaintoja haastatteluista teemoittain	23
4. YHTEENVETO, JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISSUOSITUKSET.....	26
4.1. Yhteenveto	26
4.2. Johtopäätökset.....	27
4.3 Kehittämissuosituksset	29
Viitteet.....	30

1. TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

1.1 Osaamisintensiivinen palveluliiketoiminta

Palvelutoimialojen merkityksen kasvu on viime vuosisadan loppuneljänneksen työpaikkarakenteen muutoksen tunnusomaisin piirre (esim. Suomen Kuntaliitto 2004). Erityisesti liike-elämää palveleva toiminta on kasvanut niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa. Aiemmin kasvun selittäjänä pidettiin melko yksioikoisesti yritysten keskittymistä ydintoimintoihinsa ja tätä kautta syntyvää toimintojen ulkoistamista. Näin ollen kasvussa ei katsottu olevan kysymys uusien työpaikkojen synnystä vaan ainoastaan toiminnan siirtymisestä toimialalta toiselle. Myöhemmin liike-elämän palveluiden kasvun taustalla on tiedostettu olevan myös uusien palveluiden kysyntää, jota on syntynyt erityisesti informaatio- ja kommunikaatioteknologian kehittymisen myötä. (ks. Toivonen 2004)

Osaamisintensiivinen palveluliiketoiminta voidaan luokitella tuotteisiin tai tuotantoon integroituihin palveluihin, teknologian mahdollistamiin uusiin palveluihin sekä osaamisintensiivisiin liike-elämän palveluihin (kuvio 1). Tuotteisiin tai tuotantoon integroidut palvelut tarkoittavat valmistavan teollisuuden tuottamia palveluita kuten huolto- ja suunnittelupalveluita. Teknologian mahdollistamat uudet palvelut puolestaan tarkoittavat teknologisen kehityksen synnyttämiä mahdollisuuksia uusille palveluille. Toisaalta kysymyksessä on jo olemassa olevan palvelun tehostaminen uudella teknisillä ratkaisulla. Tämän selvityksen pääpaino kohdistuu puolestaan osaamisintensiivisiin liike-elämän palveluihin (jatkossa kutsutaan myös termillä liike-elämän asiantuntijapalvelut), jotka sijoittuvat palvelusektorin ja valmistavan teollisuuden rajapintaan.

Kuvio 1. Osaamisintensiivinen palveluliiketoiminta (Tekes 2004)

Liike-elämän asiantuntijapalveluihin on usein yhdistetty seuraavia piirteitä: tiedolla on vahva rooli palvelujen tuotantopanoksena, palvelut perustuvat merkittävästi ammatilliseen osaamiseen, asiakkaan ja palvelujen tuottajan välillä on usein tiivis vuorovaikutus, palvelut ovat itsessään ensisijaisia tiedonlähteitä/osaamista käyttäjälleen ja palveluita käytetään panoksina asiakkaan osaamisen kehittämiseen (Kemppilä 2004). Innovatiivisen toimintaympäristön rakentumisessa liike-elämän asiantuntijapalveluiden osuutta pidetään merkittävänä. Perusteluina on esitetty mm. yritysten itsessään innovatiivista luonnetta sekä niiden verkostojen alueellisuutta. Lisäksi yritykset ovat vuorovaikutussuhteessa laajaan asiakaskuntaan, mikä mahdollistaa myös hiljaisen tiedon siirron. (Kautonen et al. 2002). Tärkeimpinä liike-elämän asiantuntijapalveluiden aloina pidetään teknisiä palveluita, tietojenkäsittelypalveluita, taloudellisia ja lainopillisia palveluita, mainos- ja markkinointipalveluita, konsultti- ja henkilöstöpalveluita sekä tutkimus- ja kehittämispalveluita (esim. Toivonen 2004, Lith 2003).

Liike-elämän asiantuntijapalveluita tuottavat niihin erikoistuneiden yritysten lisäksi teollisuuden ja muiden yksityisten palvelualojen yritykset. Myös tutkimuslaitokset, korkeakoulut ja muutamat muut julkisen sektorin yksiköt sekä yksityiset elinkeinoelämän toimialajärjestöt tuottavat näitä palveluita. Liike-elämän asiantuntijapalvelujen kysynnästä vastaavat pääosin toiset yritykset, esimerkiksi Uudellamaalla arviolta noin 85 % palvelujen kokonaiskysynnästä. Julkisen sektorin ja erityisesti yksittäisten kotitalouksien kysynnällä on selvästi pienempi osuus. (ks. Lith 2003).

1.2 Tutkimuksen tavoitteet, tutkimusmenetelmä ja aineisto

Tässä raportissa tarkastellaan *yksityisten liike-elämän asiantuntijapalveluiden* markkinoita Pohjois-Karjalassa. Tutkimus pyrkii vastaamaan erityisesti seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Millainen liike-elämän asiantuntijapalvelujen ala on Pohjois-Karjalassa, miten se on kehittynyt ja miten toiminta on maantieteellisesti sijoittunut?
- 2) Mitä liike-elämän asiantuntijapalveluita yrityksissä käytetään ja miten ne on organisoitu?
- 3) Miten liike-elämän asiantuntijapalveluiden käytön arvioidaan kehittyvän lähivuosina?
- 4) Missä laajuudessa ja miksi maakunnan yritykset ostavat liike-elämän asiantuntijapalveluita Pohjois-Karjalan ulkopuolelta?
- 5) Kuinka hyvin Pohjois-Karjalan yritykset tuntevat liike-elämän asiantuntijapalvelujen paikallisen ja maakunnallisen tarjonnan?
- 6) Mitä uusia liike-elämän asiantuntijapalveluita kaivataan?
- 7) Nähdäänkö pohjoiskarjalaisilla liike-elämän asiantuntijapalveluilla vientimahdollisuuksia maakunnan ulkopuolelle ja mitä vienti edellyttää?

Liike-elämän asiantuntijapalvelujen tarjonnan kartoittamisessa tukeudutaan pääasiassa Tilastokeskuksen toimipaikkatilastoihin vuosilta 1993–2003. Liike-elämän asiantuntijapalvelujen kysynnän kartoittamiseksi suoritettiin toukokuussa 2005 kysely, joka suunnattiin noin 1000 pohjoiskarjalaiselle yritykselle. Lisäksi mm. asiantuntijapalvelualan toimintaedellytysten ja kehitysnäkymien hahmottamiseksi Pohjois-Karjalassa haastateltiin 9 johtajaa tai yrittäjää asiantuntijapalveluja tuottavissa yrityksissä.

Raportti on jäsennetty siten, että luvussa 2 tehdään katsaus tuoreimpiin liike-elämän asiantuntijapalveluita Suomessa selvittäneisiin tutkimuksiin ja hahmotetaan alan toimintaa ja sijoittumista Suomessa ja Pohjois-Karjalassa. Luvussa 3 esitetään kysely- ja haastattelututkimuksen keskeiset tulokset ja luvussa 4 yhteenveto ja johtopäätökset.

2. LIIKE-ELÄMÄN ASIAANTUNTIJAPALVELUT SUOMESSA JA POHJOIS-KARJALASSA

2.1 Tuoreimpia tutkimuksia liike-elämän asiantuntijapalveluista

Taulukkoon 1 on koottu käsillä olevan työn kannalta keskeisiä 2000-luvulla Suomessa tehtyjä tutkimuksia liike-elämän asiantuntijapalveluista. Alueelliset tutkimukset ovat kohdistuneet Uudellemaalle, Pirkanmaalle ja Pohjanmaalle - myös käsillä oleva tutkimus Pohjois-Karjalassa on mukana taulukossa.

Taulukko 1. Liike-elämän asiantuntijapalveluihin kohdistuneita tutkimuksia 2000-luvulla.

Tutkimus	Tekijä	Kohdealue	Menetelmä	Aineisto
Selvitys asiantuntijapalveluiden käytöstä ja tarpeesta	Penttilä, Liina (2003)	Pirkanmaa	Kysely	Kohderyhmänä noin 280 yritystä. Vastasi noin 70, pääosin teollisuusyrityksiä.
Osaamisintensiiviset liike-elämän palvelualat ja ammatit Uudellamaalla – tilastollinen tarkastelu	Lith, Pekka (2003)	Uusimaa, Itä-Uusimaa, koko Suomi	Tilastot	mm. kansantalouden aluetilinpito, yritys- ja toimipaikkarekisteri, tarjonta- ja käyttötaulukko, väestölaskennan ammattitilastot
Tietointensiivisten liike-elämän palvelujen ennakointi Pirkanmaalla, FORE-KIBS	Kautonen, Mika, Marja Hyypiä, Riku Mulari, Liina Penttilä (2004)	Pirkanmaa	Haastattelut	31 yritystä, 7 toimialajärjestöjen edustajaa
Expertise as Business. Long-term development and future prospects of knowledge-intensive business services (KIBS)	Toivonen, Marja (2004)	Uusimaa, Pirkanmaa, Pohjois-Pohjanmaa	Haastattelut	87 yritystä, 10 toimialaliittoa
Osaamisintensiiviset yrityspalvelut Etelä-Pohjanmaalla. Toimialan ja kehittämistarpeiden selvitys.	Petäjä, Erkki & Elina Varamäki (2003)	Etelä-Pohjanmaa	Haastattelut	50 asiakasyritystä 30 asiantuntijayritystä 19 kehittämisorganisaation edustajaa
Osaamisintensiiviset liike-elämän palvelut Pohjois-Karjalassa	Lautanen, Timo, Pasi Saukkonen (2005)	Pohjois-Karjala	Kysely + haastattelut	Kohderyhmänä noin 1000 yritystä, vastasi noin 260. Asiantuntijayrityksissä haastatteluja 9 kappaletta.

Liike-elämän asiantuntijapalveluihin kohdistunut tutkimustoiminta on lisääntynyt viime vuosina. Tutkimuksissa on selvitetty alan tulevaisuudennäkymiä ja kehittämistarpeita alueittain. Myös palvelujen alueellista käyttöä on selvitetty käsillä olevan tutkimuksen tapaan.

Tutkimuksissa tehtyjä havaintoja ovat mm:

- Alan palvelujen merkityksen ennakoitaan kasvavan tulevaisuudessa, sillä ne kytkeytyvät yhä tiiviimmin asiakasyritysten liiketoiminnan perustarpeeseen. Palvelutavan on arvioitu muuttuvan useammin konsultointityyppiseksi muillakin kuin johdon konsulteilla, mistä seuraa toimialarajojen hämärtyminen ja monialaisten yritysten määrän lisääntyminen. Tämä puolestaan tukee suurten yritysten asemaa ja palvelujen edelleen keskittymistä suuriin kaupunkeihin. (Toivonen 2004)
- Osa osaamisintensiivisistä liike-elämän palveluista – kuten markkinointiviestintä - on herkkiä suhdannevaihteluille. Sen sijaan osaan palveluita (ns. välttämättömyyspalvelut, kuten lakiasian- ja tilitoimistopalvelut) suhdannevaihtelut vaikuttavat vain vähän. Palvelujen vienti painottuu Suomessa teollisuuden ja tuotannon suunnittelupalveluun, mutta myös tietotekniikkapalveluissa ja liikkeenjohdon palveluissa kansainvälinen toiminta on 1990-luvulta lähtien voimakkaasti lisääntynyt. (Lith 2003)
- Uusiksi liiketoiminta-alueiksi ennakoitaan monialaisia ja poikkitieteellisiä palveluita sekä korkean jalostusarvon työntekijää kohden sisältäviä sähköisesti välitettyjä ja konseptoituja palveluita. Supistuviksi tai katoaviksi liiketoiminta-alueiksi on nimetty vähän lisäarvoa tuottavat

matalan asiantuntemuksen palvelut, jotka automatisoituvat tai ne tuotetaan muualla. (Kautonen ym. 2004)

- Palvelujen käyttöä koskeneissa tutkimuksissa on havaittu että eniten käytettyjä asiantuntijapalveluita ovat taloushallinnon palvelut, markkinointiviestinnän palvelut ja tietojenkäsittelypalvelut. Ulkopuolisen palvelun hankinnan syynä on yleisimmin erikoisosaamisen puute omassa yrityksessä. Keskeisiä kriteerejä asiantuntijapalveluiden tarjoajan valinnassa ovat luotettavuus sekä osaamisen ja työn korkea laatu – esteenä taas esiintyvät mm. hinta, palveluntarjoajan ammattitaidon puute ja palvelun heikko laatu. Oman maakunnan ulkopuolelta palveluita hankitaan eniten siksi, ettei palvelua ole maakunnassa saatavilla tai sen arvioidaan olevan laadultaan puutteellista. Lähitulevaisuudessa kysynnän arvioidaan kohdistuvan erityisesti tietojenkäsittelypalveluihin, mainontaan, viestintäpalveluihin sekä koulutus- ja rekrytointipalveluihin (Petäjä ym. 2003, Penttilä 2003)

2.2 Liike-elämän asiantuntijapalvelujen toimipaikat, henkilöstö ja liikevaihto

Seuraavaksi tarkastellaan liike-elämän asiantuntijapalveluihin luettavien toimialojen kehitystä ja nykytilaa Suomessa. Erityistä huomiota kiinnitetään Pohjois-Karjalan sijoittumiseen maakuntien vertailussa sekä asiantuntijapalveluiden alueelliseen sijoittumiseen Pohjois-Karjalassa. Pääasiallisena tilastolähteenä käytetään Tilastokeskuksen toimipaikkatilastoja vuosilta 1993-2003. Liike-elämän asiantuntijapalveluiden toimialaksi kutsutaan tässä seuraavia toimialoja:

TOL72	Tietojenkäsittelypalvelut <ul style="list-style-type: none">* Atk-laitteistokonsultointi* Ohjelmistojen suunnittelu, valmistus ja konsultointi* Tietojenkäsittely* Tietokanta ja -verkkopalvelut* Konttori- ja tietokoneiden korjaus ja huolto* Muu tietojenkäsittelypalvelu
TOL73	Tutkimus ja kehittäminen <ul style="list-style-type: none">* Luonnontieteen ja tekniikan tutkimus ja kehittäminen* Yhteiskuntatieteellinen ja humanistinen tutkimus ja kehittäminen
TOL74	Muu liike-elämää palveleva toiminta <ul style="list-style-type: none">* Lainopillinen ja taloudellinen konsultointi; hallintayhtiöt* Tekninen palvelu* Tekninen testaus ja analysointi* Mainospalvelu* Työnvälitys ja henkilöstön hankinta* Etsivä-, vartiointi- ja turvallisuuspalvelu* Siivous* Muut palvelut liike-elämälle

Käytetty toimialajako sisältää muutamia palveluita, joita yleensä ei pidetä erityisen osaamisintensiivisinä (mm. etsivä-, vartiointi- ja turvallisuuspalvelu, siivous). Luokittelu on kuitenkin tässä yhteydessä sopivin, koska se mahdollistaa kattavan maakunta- ja kuntakohtaisen tarkastelun niin toimipaikkojen, liikevaihdon kuin henkilöstönkin osalta.

2.2.1 Liike-elämän asiantuntijapalvelut Suomessa

Liike-elämän asiantuntijapalvelut ovat keskittyneet Uudellemaalle. Vuonna 2003 Uudenmaan osuus alan toimipaikoista oli runsaat 40 prosenttia, henkilöstöstä noin puolet ja liikevaihdosta yli 60 prosenttia (ks. taulukko 1). Seuraavaksi eniten palveluja on Varsinais-Suomessa ja Pirkanmaalla. Tilastokeskuksen mukaan Pohjois-Karjalassa oli runsaat 650 asiantuntijapalveluita tarjoavaa liiketoimipaikkaa vuonna 2003 ja näissä työskenteli kaikkiaan noin 1400 henkilöä. Koko alan henkilöstöstä ja liikevaihdosta Pohjois-Karjalan osuus on noin 1 % ja toimipaikoista noin 2 %. Maakuntien vertailussa Pohjois-Karjalan sijoitus on toimipaikkojen määrän osalta 15. ja henkilöstön sekä liikevaihdon osalta 17. Pohjois-Karjalaa vähemmän alan toimintaa on vain Keski-Pohjanmaalla, Kainuussa ja Ahvenanmaalla.

Taulukko 2. Liike-elämän asiantuntijapalvelut (TOL72-74) Suomessa maakunnittain 2003.

TOL72-74 Alue	Toimipaikat		Henkilöstö		Liikevaihto		Sijainti osamäärä
	kpl	%	kpl	%	1000€	%	
KOKO MAA	35 726	100	163 130	100	15 559 038	100	1,0
Uusimaa	15 375	43	84 072	52	9 455 930	61	1,4
Itä-Uusimaa	596	2	1 569	1	179 114	1	0,5
Varsinais-Suomi	2 947	8	14 042	9	1 123 117	7	1,0
Satakunta	1 123	3	4 162	3	389 876	3	0,6
Kanta-Häme	846	2	4 014	2	232 535	1	0,7
Pirkanmaa	3 029	8	12 871	8	995 008	6	0,9
Päijät-Häme	1 305	4	4 465	3	298 971	2	0,7
Kymenlaakso	861	2	3 835	2	238 131	2	0,5
Etelä-Karjala	629	2	2 363	1	206 369	1	0,6
Etelä-Savo	701	2	1 574	1	114 678	1	0,5
Pohjois-Savo	1 105	3	3 877	2	324 321	2	0,7
Pohjois-Karjala	664	2	1 447	1	97 666	1	0,4
Keski-Suomi	1 376	4	5 451	3	396 291	3	0,8
Etelä-Pohjanmaa	897	3	2 159	1	192 840	1	0,5
Pohjanmaa	955	3	3 257	2	288 735	2	0,7
Keski-Pohjanmaa	284	1	815	0	49 966	0	0,3
Pohjois-Pohjanmaa	1 727	5	9 454	6	703 281	5	0,9
Kainuu	277	1	948	1	53 357	0	0,5
Lappi	867	2	2 348	1	185 895	1	0,5
Ahvenanmaa	162	0	335	0	29 929	0	0,3

Tilastolähde: Tilastokeskus 2005

Taulukon 2 viimeiseen sarakkeeseen on laskettu sijaintiosamäärät¹, jotka kuvaavat alueen erikoistumista liike-elämän asiantuntijapalveluiden tuotantoon. Sijaintiosamäärä on pienempi kuin 1, jos toimialan osuus alueen kaikkien toimipaikkojen liikevaihdosta on pienempi kuin koko maassa keskimäärin, ja yli 1 jos toimialan osuus alueen kaikkien toimipaikkojen liikevaihdosta on suurempi kuin koko maassa keskimäärin.

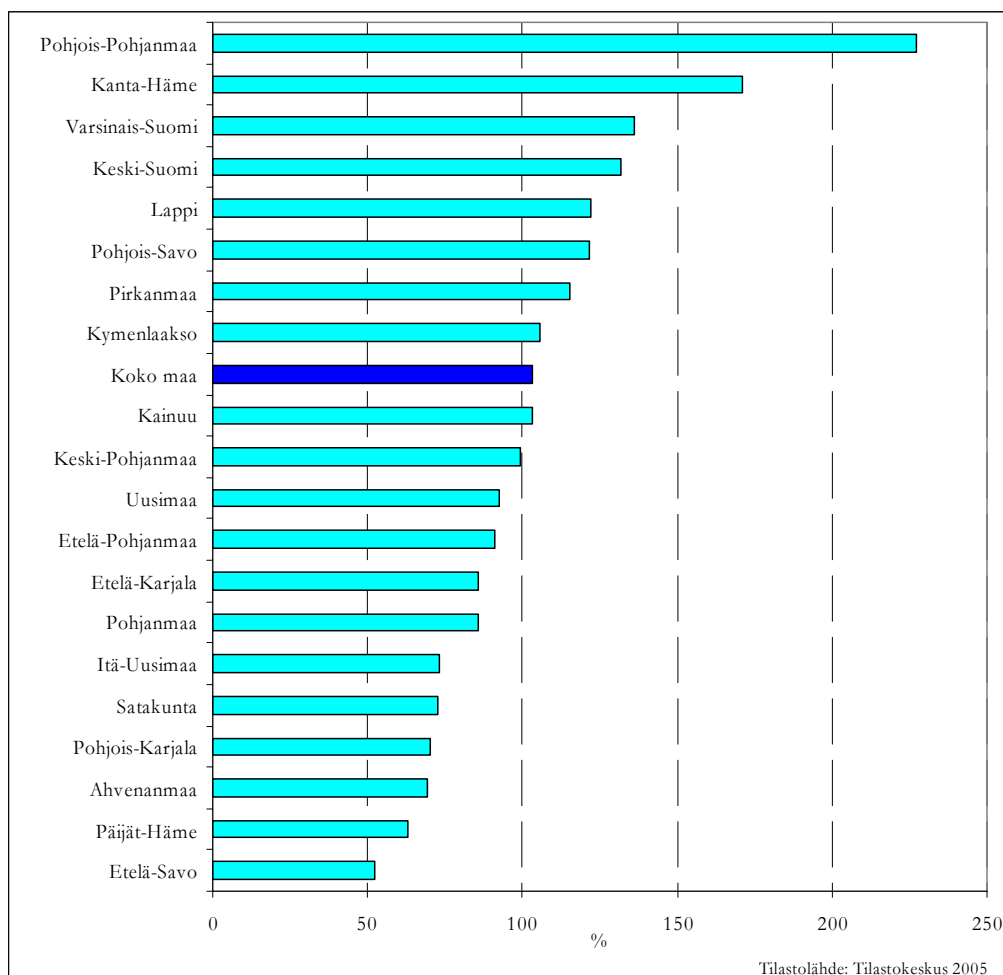
Maakunnista ainoastaan Uudenmaan voidaan katsoa erikoistuneen liike-elämän asiantuntijapalveluiden tuotantoon. Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla ja Pohjois-Pohjanmaalla liike-elämän asiantuntijapalveluiden tuotannon painoarvo alan elinkeinorakenteessa on likimain samalla tasolla kuin koko maassa keskimäärin. Pohjois-Karjalassa alan merkitys elinkeinorakenteessa on koko maan keskiarvoon nähden vähäinen (sijaintiosamäärä 0,4). Tämän mukaan Pohjois-Karjalaa vähemmän alojen tuotantoon erikoistuneita maakuntia ovat ainoastaan Keski-Pohjanmaa ja Ahvenanmaa.

Liike-elämän asiantuntijapalvelualan toimipaikat ovat lisääntyneet Suomessa noin 60 prosenttia vuosina 1993-2003. Koko maan keskiarvoa nopeammin alan toimipaikat ovat lisääntyneet Itä-Uudellamaalla

¹ Sijaintiosamäärä = (toimialan tuotannon arvo alueella / kaikkien toimialojen tuotannon arvo alueella) / (toimialan tuotannon arvo koko maassa / kaikkien toimialojen tuotannon arvo koko maassa).

(87%), Varsinais-Suomessa (78%), Uudellamaalla (64%) ja Pohjanmaalla (61 %). Heikoimmin alan toimipaikkojen määrä on kehittynyt Pohjois-Karjalassa (34 %), Etelä-Karjalassa (42 %) ja Keski-Pohjanmaalla (43 %). Liike-elämän asiantuntijapalvelualan toimipaikkojen liikevaihto on kasvanut ripeästi, sillä vuosina 1993–2003 koko maassa alan keskimääräinen kasvu oli lähes 200 prosenttia. Voimakkaimmin alan liikevaihto kasvoi Pohjois-Pohjanmaalla (343 %), Itä-Uudellamaalla (295%), Etelä-Pohjanmaalla (286%), Lapissa (242%), Pohjois-Savossa (231%) ja Kanta-Hämeessä (222%). Heikointa liikevaihdon kehitys oli puolestaan Etelä-Savossa (54 %), Päijät-Hämeessä (80%), Satakunnassa (105%) ja Pohjois-Karjalassa (122 %).

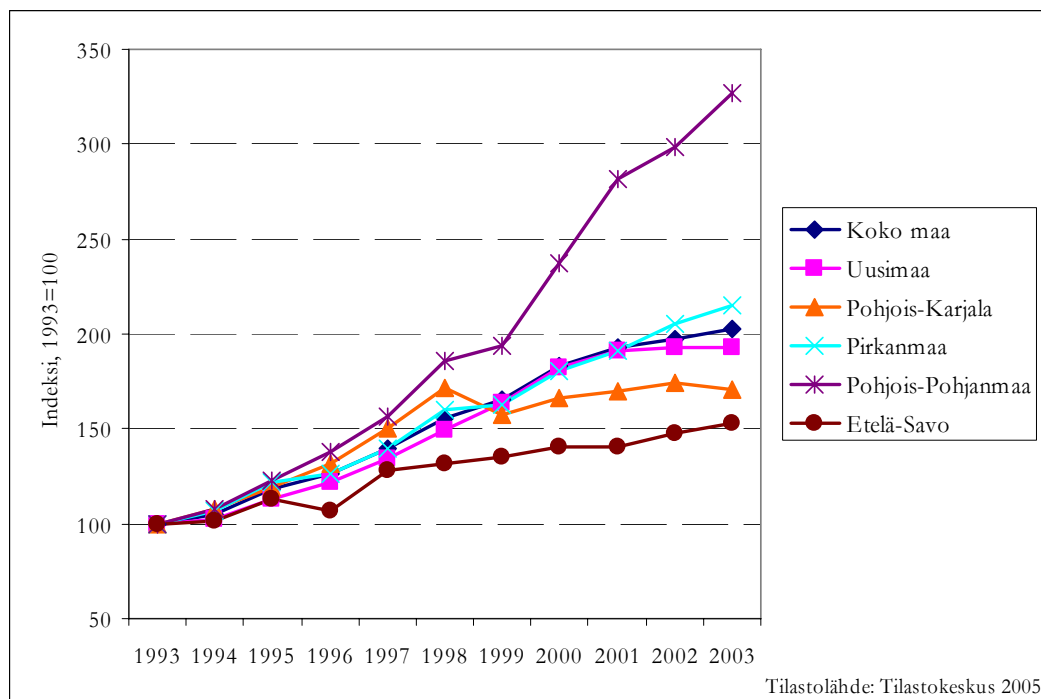
Liike-elämän asiantuntijapalvelualan toimipaikat työllistivät Suomessa vuonna 2003 likimain kaksikertaisen määrän henkilöitä vuoden 1993 tilanteeseen verrattuna (kuvio 2). Kuitenkin maakuntakohtaiset erot henkilöstömäärän kasvussa ovat huomattavat. Valtakunnallista keskiarvoa nopeammin ala on kasvanut Pohjois-Pohjanmaalla (227 %), Kanta-Hämeessä (171 %), Varsinais-Suomessa (136%), Keski-Suomessa (132%), Lapissa (122%) ja Pohjois-Savossa (121 %). Vähiten alan työpaikat ovat lisääntyneet Etelä-Savossa (53%), Päijät-Hämeessä (63%), Ahvenmaalla (69%) ja Pohjois-Karjalassa (70%).

Kuvio 2. Henkilöstön määrän muutos liike-elämän asiantuntijapalvelualan toimipaikoissa (TOL72-74) maakunnittain 1993–2003, %.

Kuviossa 3 on tarkasteltu asiantuntijapalvelualan työllistävyyden muutosta koko maassa sekä eräissä maakunnissa vuosina 1993–2003. Kuvio osoittaa että liike-elämän asiantuntijapalvelujen työllistävyys kasvoi Pohjois-Pohjanmaalla ja Pohjois-Karjalassa verraten yhtenevästi vuodesta 1993 aina vuoteen

1997 (kuvio 3). Tämän jälkeen alan henkilöstön määrä jatkoi nopeaa kasvuaan Pohjanmaalla. Sen sijaan Pohjois-Karjalassa alan työllisyys väheni erityisesti vuonna 1999 toimialalla ”muu liike-elämää palveleva toiminta”, mistä notkahduksesta pääosin aiheutuukin se, että asiantuntijapalvelualan työllisyys oli maakunnassa vielä vuonna 2003 suunnilleen vuoden 1998 tasolla. Hitainta koko maassa alan työpaikkojen määrän kasvu on ollut Etelä-Savon maakunnassa.

Kuvio 3. Henkilöstön määrän muutos liike-elämän asiantuntijapalvelualan toimipaikoissa (TOL72-74) Uudellamaalla, Pohjois-Karjalassa, Pirkanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla ja koko Suomessa, indeksi 1993=100.

2.2.2 Liike-elämän asiantuntijapalvelut Pohjois-Karjalassa

Edellä Tilastokeskuksen aineistosta todettiin, että asiantuntijapalveluilla Pohjois-Karjalassa on noin 650 toimipaikkaa ja ala työllistää noin 1400 henkilöä. Pohjois-Karjalan yritysrekisteristä tehdyn poiminnan mukaan toimipaikkoja Pohjois-Karjalassa on kuitenkin hieman enemmän eli noin 700. Näistä suurin osa sijoittuu lainopillisten ja taloudellisten palvelujen, mainos- ja markkinointipalvelujen ja teknisten palvelujen aloille.

Liike-elämän asiantuntijapalvelut ovat Pohjois-Karjalassa voimakkaasti keskittyneet Joensuun seudulle. Maakunnan koko yritystoiminnasta keskimäärin 70 prosenttia on Joensuun seudulla, mutta liike-elämän asiantuntijapalveluissa seudun osuus on suurempi: toimipaikoista noin 76 prosenttia ja alan henkilöstöstä sekä liikevaihdosta lähes 90 prosenttia (taulukko 3).

Taulukko 3. Liike-elämän asiantuntijapalvelujen toimiala (TOL72-74) Pohjois-Karjalassa, tunnuslukuja seutukunnittain 2003 (lähde: Tilastokeskus, vuoden 2005 seutujako)

Seutukunta	Toimipaikat		Henkilöstö		Liikevaihto	
	lkm	%	lkm	%	1000 euroa	%
Joensuun	502	87	1 251	76	85 600	88
Keski-Karjalan	67	5	76	10	4 548	5
Pielisen-Karjalan	95	8	112	14	6 760	7
YHTEENSÄ	664	100	1 439	100	96 908	100

Joensuussa oli noin 330 liike-elämän asiantuntijapalveluita tuottavaa yritystoimipaikkaa vuonna 2003, mikä on noin puolet kaikista alan toimipaikoista maakunnassa (taulukko 4). Seuraavina toimipaikkojen määrissä tulevat Kontiolahti (44 kpl), Lieksa (40 kpl), Kitee (36 kpl), Nurmes (36 kpl) ja Liperi (34 kpl). Alan kuntakohtainen keskittyneisyys korostuu edelleen alan liikevaihdon ja työllistävyyden osalta, joista Joensuun osuus on noin 70 prosenttia.

Taulukko 4 Liike-elämän asiantuntijapalvelujen toimiala (TOL72-74) Pohjois-Karjalassa, tunnuslukuja kunnittain 2003, % (lähde: Tilastokeskus, vuoden 2005 kuntajako)

Kunta	Toimipaikat		Henkilöstö		Liikevaihto	
	lkm	%	lkm	%	1000 euroa	%
Joensuu	332	50	1 012	70	70 192	72
Kontiolahti	44	7	49	3	2 857	3
Lieksa	40	6	46	3	2 844	3
Kitee	36	5	49	3	2 846	3
Nurmes	36	5	46	3	2 876	3
Liperi	34	5	37	3	3 523	4
Pyhäselkä	25	4	51	4	3 423	4
Outokumpu	23	3	33	2	1 713	2
Polvijärvi	18	3	30	2	1 875	2
Ilomantsi	18	3	24	2	1 468	2
Tohmajärvi	14	2	8	1	591	1
Juuka	12	2	12	1	582	1
Kesälahti	9	1	10	1	580	1
Eno	8	1	15	1	549	1
Rääkkylä	8	1	9	1	531	1
Valtimo	7	1	8	1	458	0
YHTEENSÄ	664	100	1 439	100	96 908	100

3. LIIKE-ELÄMÄN ASiantuntijapalveluiden Markkinat Pohjois-Karjalassa

3.1 Kysely palveluita käyttäville yrityksille

Asiantuntijapalvelujen käytön kartoittamiseksi Pohjois-Karjalassa lähetettiin noin 1000 yritykselle kysely, jossa tiedusteltiin mm. yksityisten asiantuntijapalvelujen käyttöä, palveluiden lähivuosien tarvetta, asiantuntijapalvelujen hankintapäätökseen vaikuttavia tekijöitä ja palvelujen tunnettuuteen liittyviä kysymyksiä. Kysely kohdennettiin osalle Pohjois-Karjalan Yrittäjät ry:n jäsenyrityksistä minkä lisäksi erikseen postitettiin noin 40 lomaketta rekisteristä puuttuville maakunnan suurimmille yrityksille. Kyselyistä noin 850 lähetettiin sähköisesti ja noin 150 postitse. Vastauksia saatiin 264 eli vastausprosentiksi muodostui noin 26.

Aineistoa on tarkasteltu ensisijaisesti kokonaisuutena, mutta jossakin määrin myös yrityskoon mukaan (henkilöstön kokoluokittain, jossa käytetään jakoa 1-2 henkilöä, 3-10 henkilöä ja yli 10 henkilöä). Lisäksi hankittavien palvelujen vuosittaisen arvon kohdalla on arvioitu myös yrityksen liikevaihdon, toimialan, iän ja kotipaikan vaikutusta. Näissä suhteissa erilaisten yritysten vastauksia on tarkasteltu lähinnä ristiintaulukointien avulla. Tilastollisista testeistä on käytetty χ^2 – riippumattomuustestiä ja Kruskal-Wallis -testiä, joilla selvitetään ryhmittäisten erojen tilastollista merkitsevyyttä ($p < 0,05$).

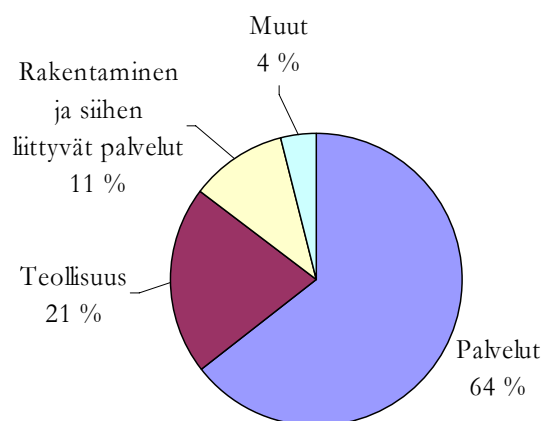
3.1.1 Taustatietoja kyselyyn vastanneista yrityksistä

Taulukossa 5 on esitetty kyselyyn vastanneiden yritysten kunta- ja seutukuntakohtainen jakauma sekä näiden alueiden osuudet kaikista maakunnan yritystoimipaikoista.

Taulukko 5. Kyselyyn vastanneiden² ja kaikkien Pohjois-Karjalan yritystoimipaikkojen jakaantuminen kunnittain ja seutukunnittain 2003, %.

Seutukunta/kunta	Kyselyyn vastanneet		Kaikki yritystoimipaikat Pohjois-Karjalassa	
	lkm	%	lkm	%
Joensuun seutukunta	172	67	4788	68
Eno	9	4	246	3
Ilomantsi	14	5	304	4
Joensuu	85	33	2540	36
Kontiolahdi	9	4	422	6
Liperi	20	8	431	6
Outokumpu	17	7	292	4
Polvijärvi	5	2	232	3
Pyhäselkä	13	5	321	5
Keski-Karjalan seutukunta	38	15	960	14
Kesälahti	5	2	133	2
Kitee	18	7	462	7
Rääkkylä	5	2	138	2
Tohmajärvi	10	4	227	3
Pielisen Karjalan seutukunta	46	18	1304	18
Juuka	13	5	244	3
Lieksa	15	6	544	8
Nurmes	14	5	425	6
Valtimo	4	2	91	1
Yhteensä	256	100	7052	100

Suuri osa aineiston yrityksistä sijaitsee Joensuussa (33 %) tai Joensuun seudulla (67 %). Tutkimuksen aineisto noudattaa erittäin hyvin Pohjois-Karjalan kunta- ja seutukuntakohtaista toimipaikkajakaumaa. Ainoastaan Joensuussa, Kontiolahdella ja Lieksassa toimivat yritykset ovat aineistossa lievästi aliedustettuna ja Juuan, Liperin ja Outokummun yritykset hieman yliedustettuna.

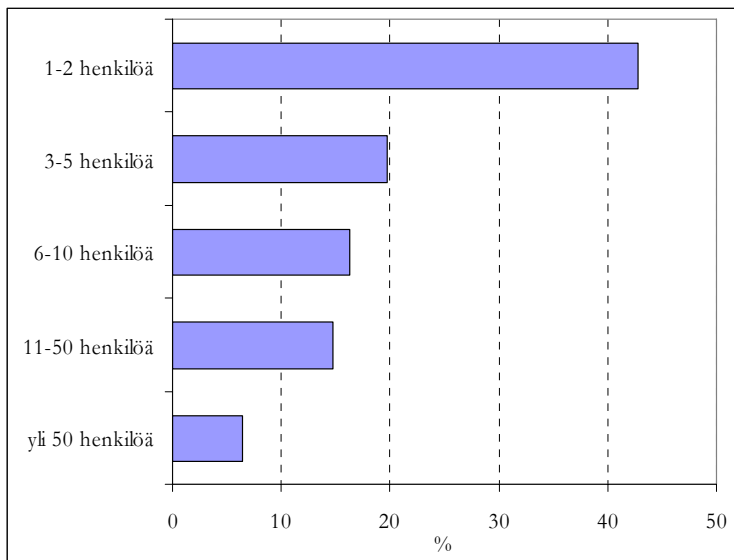
Kuvio 4. Kyselyyn vastanneiden yritysten toimialat³

² Taulukosta puuttuu 8 yritystä, jotka eivät ilmoittaneet sijaintikuntaansa tai yrityksellä on toimipaikkoja useassa Pohjois-Karjalan kunnassa.

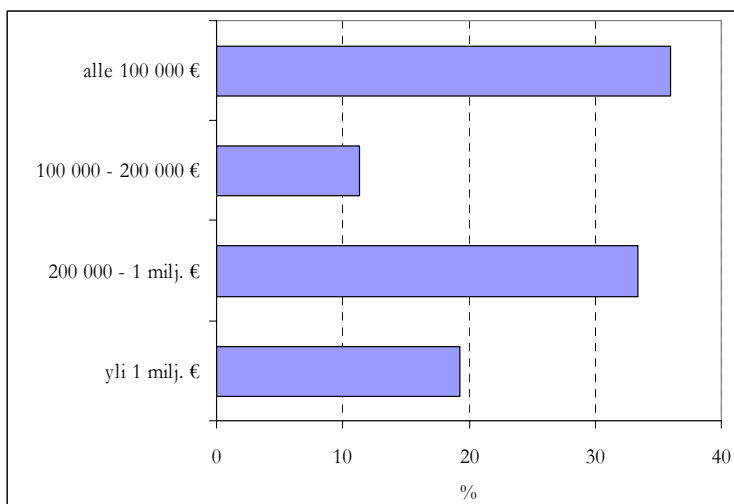
³ Muut - luokkaan sisältyy pääasiassa alkutuotanto ja monialaiset yritykset.

Myös toimialajakaumaltaan aineisto edustaa verraten hyvin Pohjois-Karjalan toimipaikkarakennetta. Kyselyyn vastanneista noin kaksi kolmasosaa on palvelualan yrityksiä ja viidennes teollisia yrityksiä. Pohjois-Karjalan koko yritysraenteessa palvelualan toimipaikkojen osuus on lähes 70 % ja teollisten toimipaikkojen osuus noin 13 %. Näin ollen tutkimuksen aineisto on lievästi painottunut teollisiin yrityksiin kun taas palveluyritysten osuus on aineistossa hieman todellista pienempi.

Kyselyyn vastanneiden yritysten kokoa selvitettiin henkilöstömäärän ja liikevaihdon perusteella (kuviot 5 ja 6). Yrityksistä kaksi kolmasosaa työllistää enintään viisi henkilöä. Vastaavasti yli 50 henkilön yrityksiä aineistossa on 17 kappaletta, mikä on noin 6 % kaikista yrityksistä. Liikevaihdoltaan alle 100 000 euron yrityksiä on kolmannes. Yli miljoonan euron kokoluokkaan sijoittuu noin joka viides yritys.

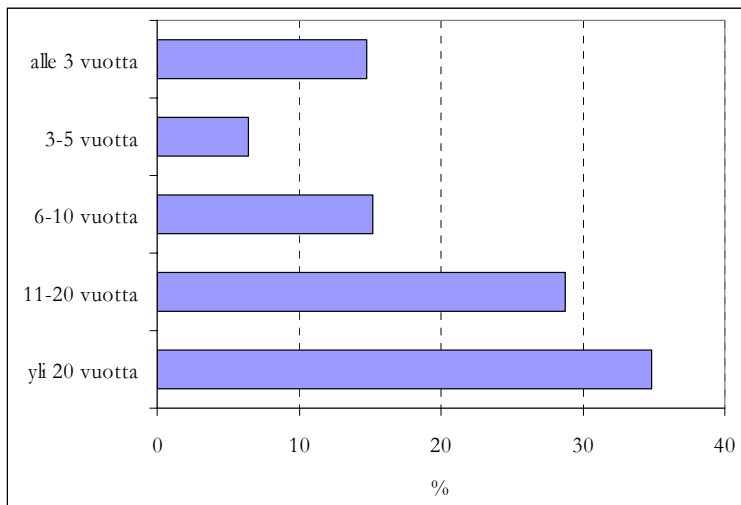

Kuvio 5. Kyselyyn vastanneet yritykset henkilöstön suuruusluokittain

Kuvio 6. Kyselyyn vastanneet yritykset liikevaihdon suuruusluokittain

Aineiston yritykset painottuvat vanhempiin ikäluokkiin, sillä noin kaksi kolmasosaa vastanneista yrityksistä on toiminut yli 10 vuotta. Alle kolme vuotta toimineita yrityksiä on puolestaan vain noin 15 % (kuvio 7).

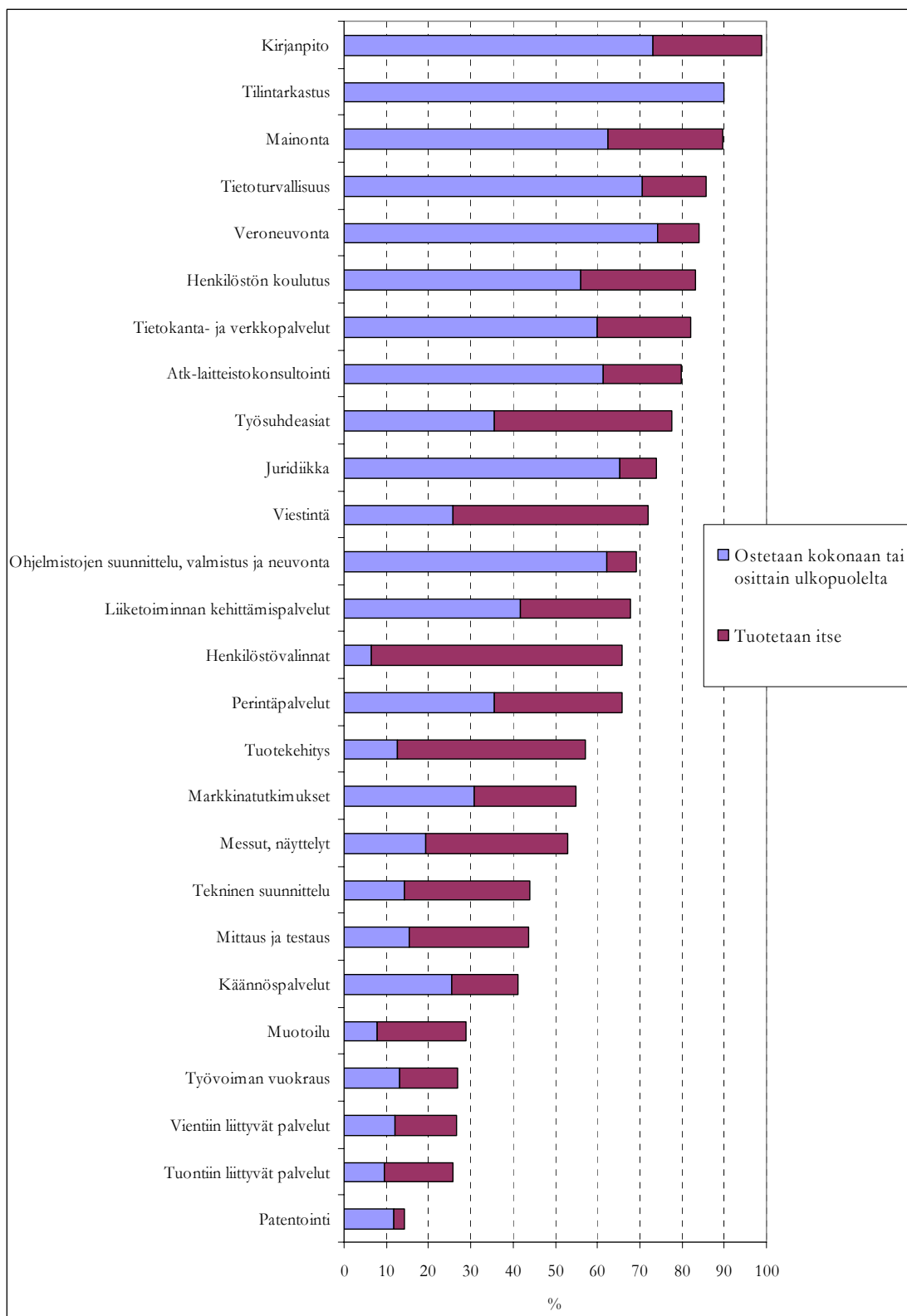
Kuvio 7. Kyselyyn vastanneet yritykset ikäluokittain

3.1.2 Palvelujen käyttö ja lähivuosien tarve

Yritysten palvelujen tarve on kokonaisuudessaan hyvin laaja-alaista (kuvio 8). Suurin tarve kohdistuu kirjanpitoon ja tilintarkastukseen, mainontaan, tietoturvallisuuteen, veroneuvontaan, henkilöstön koulutukseen, tietokanta- ja verkkopalveluihin, atk-laitteistokonsultointiin, työsuhteasioihin, juridiikkaan ja viestintään. Näitä palveluita ilmoitti tarvitsevansa yli 70 prosenttia vastanneista yrityksistä. Suuremmat yritykset käyttävät pääsääntöisesti pienempiä yrityksiä useammin palveluita. Esimerkiksi tietojenkäsittelypalveluita⁴ ilmoitti tarvitsevansa yli 10 henkilöä työllistävästä yrityksistä noin 94 prosenttia, 1-2 henkilön yrityksistä likimain 70 prosenttia.

Yrityksen ulkopuolelta hankitaan suhteellisesti eniten tilintarkastuksen ohella ohjelmistojen suunnittelua, juridiikan palveluja, veroneuvontaa, patentointiin liittyviä palveluita ja tietoturvallisuuden liittyviä palveluita. Sen sijaan suhteellisesti eniten palvelutarpeesta itse täytetään edelleen henkilöstövalinnoissa, tuotekehityksessä, muotoilussa, teknisessä suunnittelussa, mittaus- ja testaustoiminnassa sekä viestinnässä. Suuremmat (yli 10 henkilön) yritykset vaikuttaisivat hankkivan ulkopuolelta pieniä useammin henkilöstökoulutusta, mainonnan palveluita sekä markkinatutkimuksia. Sen sijaan pienemmät yritykset käyttävät isompia useammin ulkopuolisia kirjanpidon ja työsuhteasioihin liittyviä palveluita.

⁴ Ohjelmistojen suunnittelu, valmistus ja neuvonta, atk- laitteistokonsultointi, tietokanta- ja verkkopalvelut ja tietoturvallisuuspalvelut

Kuvio 8. Liike-elämän asiantuntijapalvelujen tarve ja niiden organisointi, % yrityksistä.

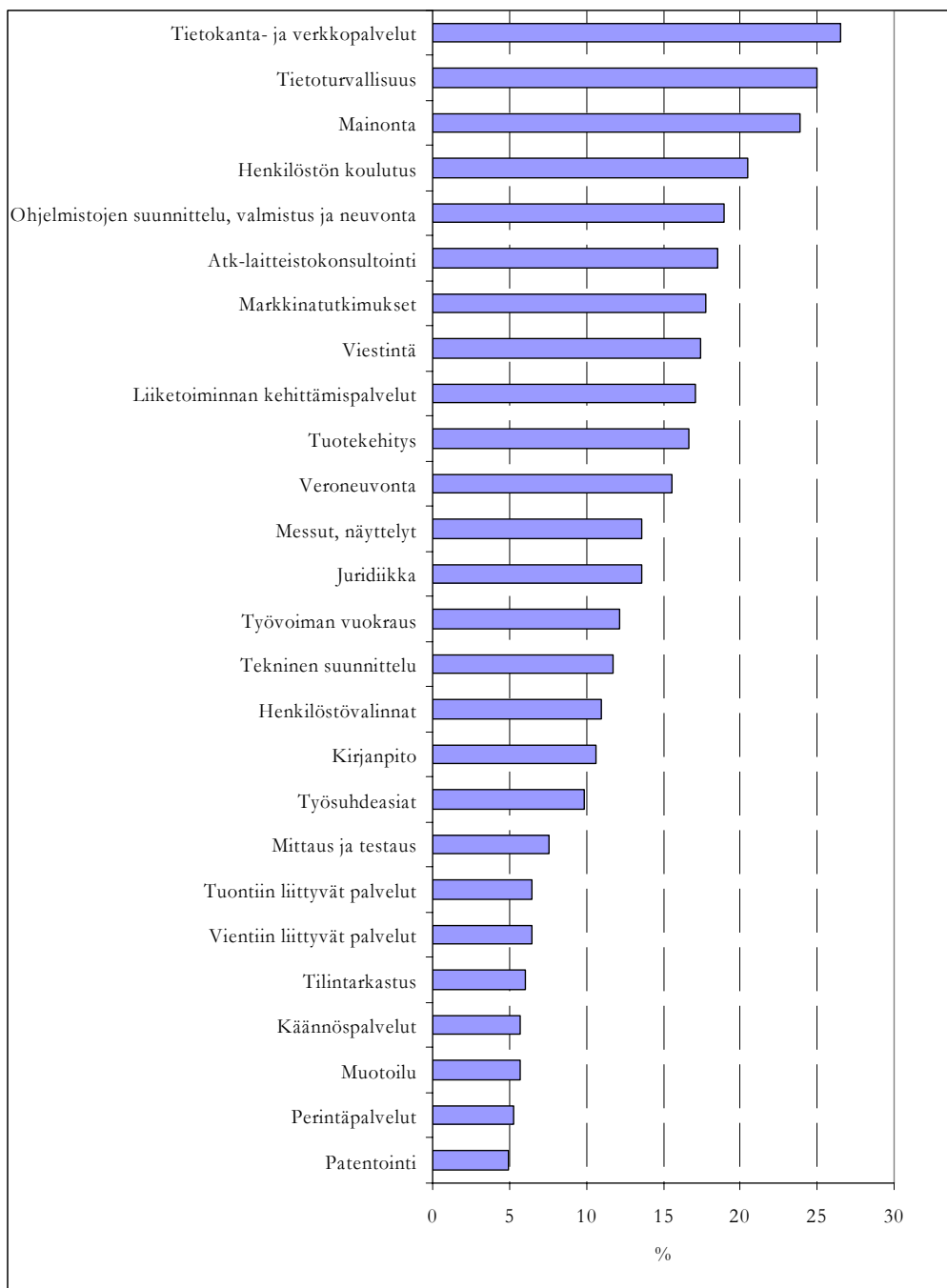
Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan hankittujen palvelujen vuosittaista arvoa. Kysymykseen saatiin 208 vastausta, joita kuvaavia tunnuslukuja on esitetty taulukossa 6 koko aineiston osalta sekä seudun, toimialan, henkilöstön, liikevaihdon ja yrityksen iän mukaan luokiteltuna.

Taulukko 6. Hankittujen palvelujen arvo vuodessa, euroa.

	Vastausten lkm	Pienin	Alakvartiili	Mediaani	Yläkvartiili	Suurin
SEUTU						
- Joensuun sk.	136	0	1 000	3 000	10 000	2 000 000
- Keski-Karjalan sk.	33	0	1 000	3 000	5 000	30 000
- Pielisen Karjalan sk.	33	100	1 000	2 000	5 000	500 000
TOIMIALA						
- Palvelut	131	0	1 000	2 500	8 000	500 000
- Teollisuus	42	0	1 000	5 000	22 500	5 000 000
- Rakentaminen ja siihen liittyvät palv.	27	0	1 000	3 000	5 000	50 000
HENKILÖSTÖ						
- 1-2 hlöä	81	0	500	1 000	2 250	25 000
- 3-10 hlöä	80	0	1 125	3 750	8 000	50 000
- yli 10 hlöä	47	0	5 000	10 000	40 000	5 000 000
LIIKEVAIHTO						
- alle 200 000 €	94	0	500	1 250	3 000	25 000
- 200 000 - 1 milj. €	73	0	2 000	4 000	9 000	50 000
- yli 1 milj. €	41	0	5 000	15 000	50 000	5 000 000
YRITYKSEN IKÄ						
- 1-5 v.	41	0	1 000	2 000	5 000	50 000
- 6-10 v.	34	100	1 000	2 500	8 500	25 000
- 11-20 v.	56	0	1 000	2 500	7 500	35 000
- yli 20 v.	77	0	1 350	4 000	12 500	5 000 000
KOKO AINEISTO	208	0	1000	3 000	9625	5 000 000

Hankittujen palvelujen arvo aineiston yrityksissä vaihtelee suuresti. Vastaajista puolet hankkii palveluita yli 3000 eurolla vuosittain (mediaani) ja joka neljäs hankkii palveluita yli 9600 eurolla vuosittain (yläkvartiili). Toisaalta joka neljäs käyttää palveluihin vuositasolla vähemmän kuin 1000 euroa (alakvartiili). Yrityksen liikevaihdon ja henkilöstön määrän kasvaessa myös hankittujen palveluiden arvo kasvaa. Myös teollisten yritysten käyttämien palvelujen arvo on suurempi kuin palvelu- tai rakennusalan yritysten. Sen sijaan yrityksen sijainnilla tai yrityksen iällä ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta palvelujen hankinnan arvoon.

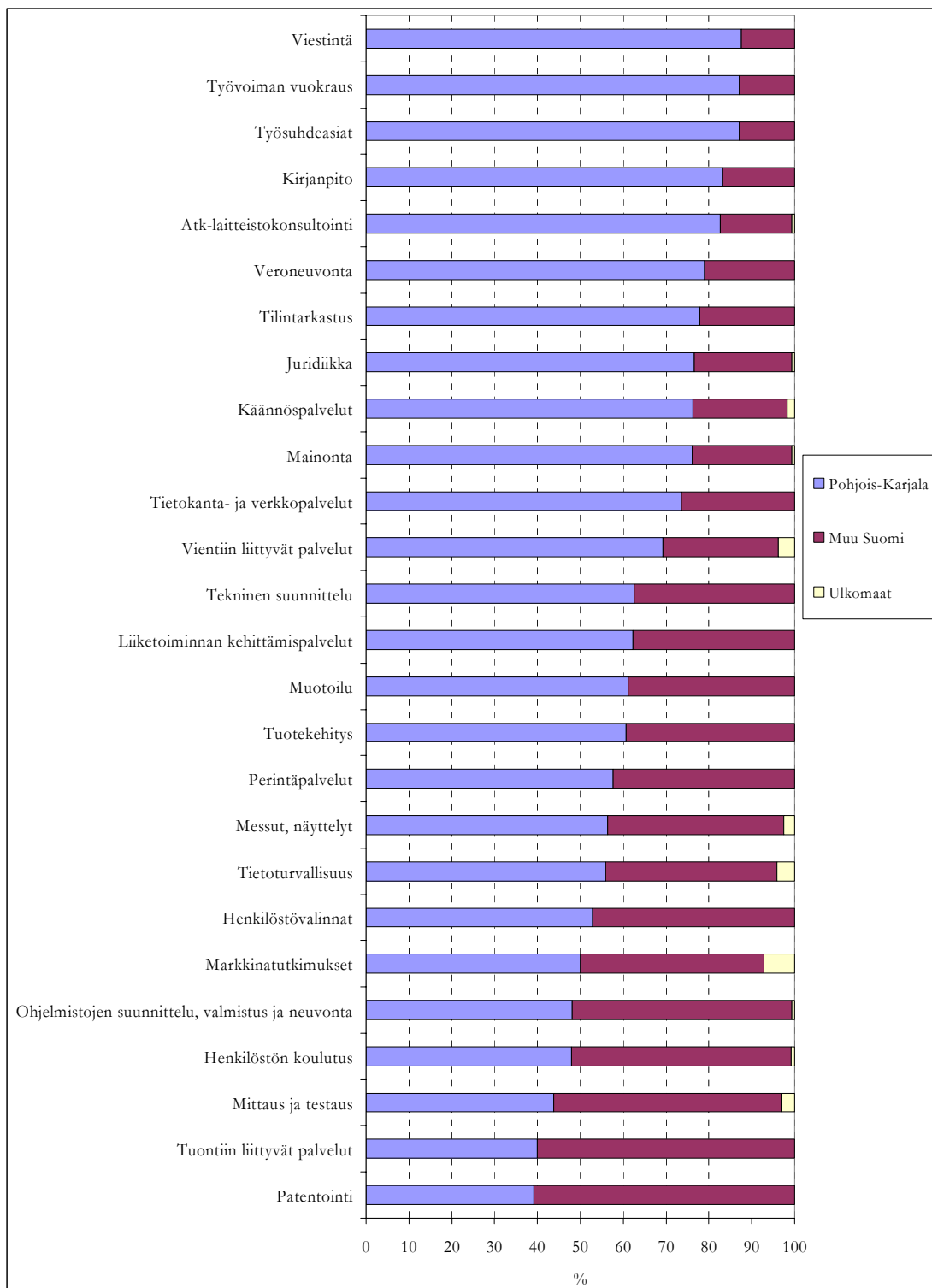
Palvelujen tarpeen arvioitiin kasvavan palvelusta riippuen jopa joka neljännessä yrityksessä (kuvio 9). Sen sijaan palvelujen käytön vähenemistä ennakoivat ainoastaan muutama prosentti yrityksistä. Useimmin lisätarpeet kohdistuvat tietokanta- ja verkkopalveluihin, joita ilmoitti tarvitsevänsä lisää lähivuosina noin joka neljäs vastaaja. Seuraaviksi eniten arvioitiin lisääntyvän tietoturvallisuuden, mainonnan, henkilöstön koulutuksen ja ohjelmistojen suunnittelun tarpeen. Valtaosassa palveluista yrityksen koolla ei ole merkitystä palvelutarpeen lisääntymisen kannalta. Ainoastaan eräissä henkilöstöpalveluissa, juridiikan palveluissa ja tuotekehitykseen liittyvissä palveluissa suuremmat yritykset näyttäisivät olevan lisäämässä palvelujen pieniä voimakkaammin.

Kuvio 9. Liike-elämän asiantuntijapalvelujen käytön tarve lähivuosina (tarpeen kasvua ennakoivien yritysten osuus kaikista vastanneista, %).

3.1.3 Palvelujen hankinta

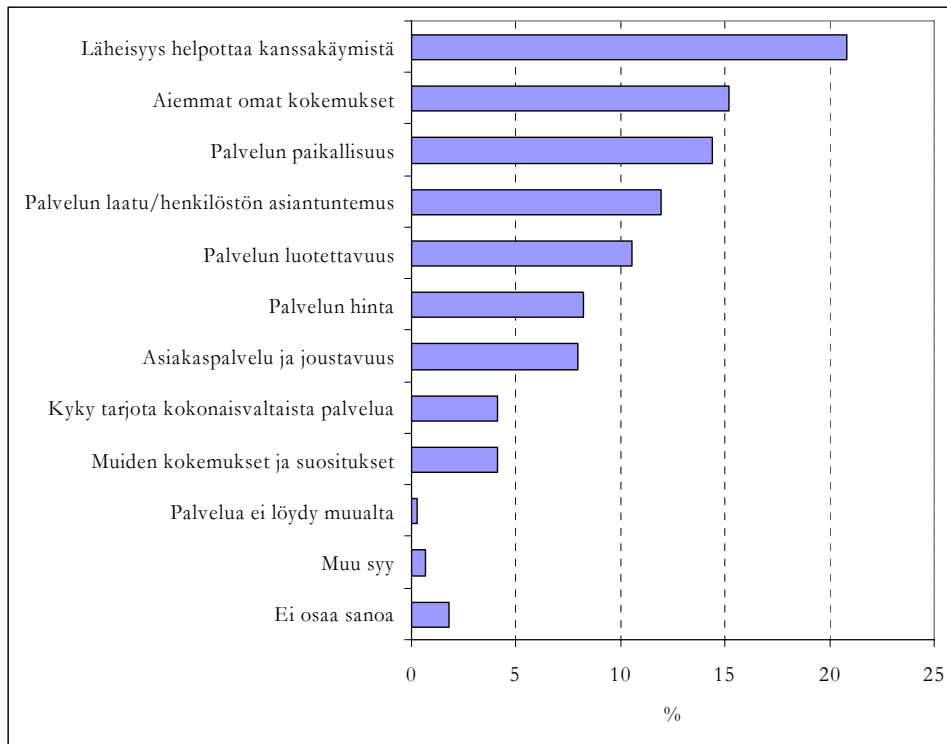
Kuviossa 10 on kuvattu yritysten ulkopuolelta hankkimien asiantuntijapalveluiden hankinta-alueita (Pohjois-Karjala, muu Suomi, ulkomaat). Valtaosassa palveluista suurin osa yrityksistä hankkii palvelun Pohjois-Karjalasta. Vain ohjelmistojen suunnittelussa, valmistuksessa ja neuvonnassa, henkilöstön koulutuksessa, mittaus- ja testauspalveluissa, tuontiin liittyvissä palveluissa ja patentoinnin palveluissa alle puolet hankitaan Pohjois-Karjalasta.

Kuvio 10. Liike-elämän asiantuntijapalvelujen hankinta-alueet

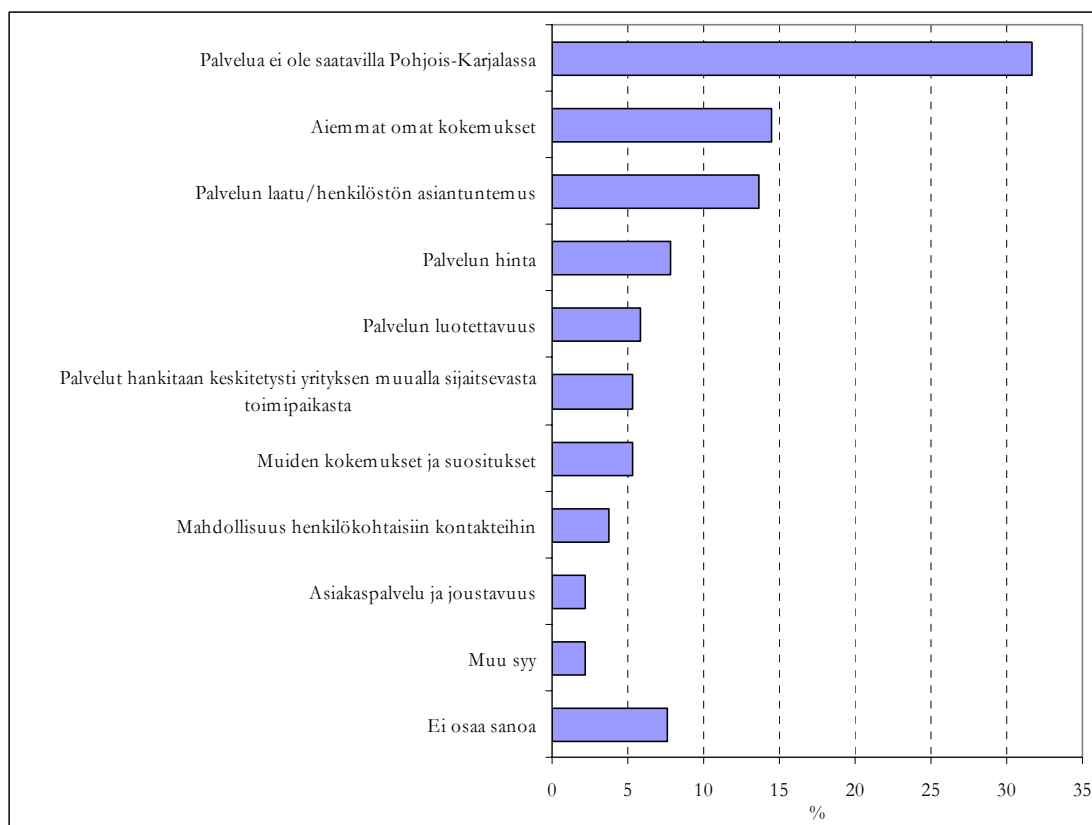
Omasta maakunnasta hankitaan erityisesti viestintään, työvoiman vuokraukseen, työsuhdeasioihin, kirjanpitoon ja atk-laitteistokonsultointiin liittyvää koulutusta. Maakunnan ulkopuolelta hankitaan erityisesti patentointia, tuonnin palveluita, mittaus- ja testausta, henkilöstön koulutusta, ohjelmistojen suunnittelua ja markkinatutkimuksia. Ulkomailta hankitaan vähäisessä määrin lähinnä markkinatutkimuksia, viennin palveluita ja tietoturvallisuuteen liittyviä palveluita. Suuremmat, yli 10 henkilön yritykset hankkivat erityisesti taloushallinnon palveluita enemmän Pohjois-Karjalan ulkopuolelta kuin pienemmät yritykset.

Tärkein syy palvelujen ostamiselle Pohjois-Karjalasta on kanssakäymisen helppous lähellä sijaitsevan toimijan kanssa (21 %, kuvio 11). Toiseksi tärkeimpänä tekijänä pidettiin aiempia omia kokemuksia (15 %) ja lähes yhtä tärkeänä mainittiin palvelun paikallisuus (14 %). Yrityksen koolla ei ole vaikutusta syihin ostaa palveluita Pohjois-Karjalasta.

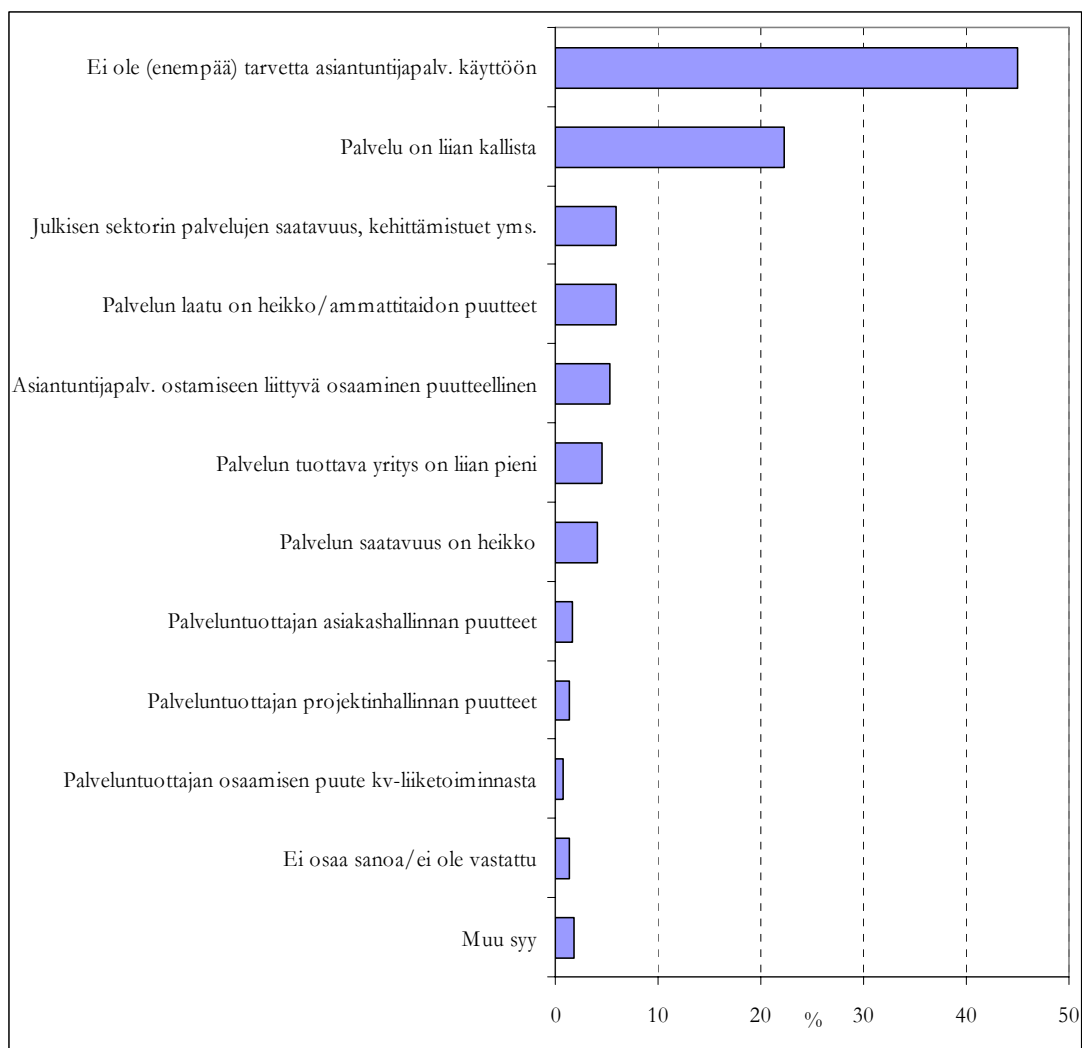
Kuvio 11. Yleisimmin mainitut syyt ostaa palvelut Pohjois-Karjalasta, % (yhteensä 778 mainintaa)

Lähes kolmannes mainituista syistä ostaa palveluita Pohjois-Karjalan ulkopuolelta liittyy siihen, ettei maakunnassa ole saatavilla kyseistä palvelua (kuvio 12). Maakunnan ulkopuolelta palveluita hankitaan usein myös aiempien omien kokemusten perusteella (15 %) ja palvelujen laadun vuoksi (14 %). Yrityksen koon vaikutus vastauksiin on vähäinen. Henkilöstömäärältään suuremmat yritykset painottavat palvelun laadua/henkilöstön asiantuntemusta ja palvelun luotettavuutta pieniä enemmän. Luonnollisesti isoimpien yritysten kohdalla tuli suhteellisesti useammin esille myös se, että palvelu hankitaan keskitetysti yrityksen muualla sijaitsevasta toimipaikasta.

Kuvio 12. Yleisimmin mainitut syyt ostaa palvelut Pohjois-Karjalan ulkopuolelta, % (yhteensä 448 mainintaa)

Asiantuntijapalvelujen käytön lisäämistä estäviä tekijöistä yleisimmin mainittiin se, ettei yrityksellä yksinkertaisesti ole tarvetta käyttää enempää yksityisiä asiantuntijapalveluita (kuvio 13). Noin 45 % mainituista esteistä liittyi tähän. Varsinaisina esteinä palvelujen käytön lisäämiselle pidettiin niiden hintaa (22 %), julkisen sektorin tuettujen palvelujen saatavuutta (6 %) sekä palvelujen heikkoa laatua (6 %). Yli 10 hengen yrityksille palvelun laadun heikkous/ammattitaidon puutteet osoittautuivat pienempiä yrityksiä merkittävämmäksi esteeksi.

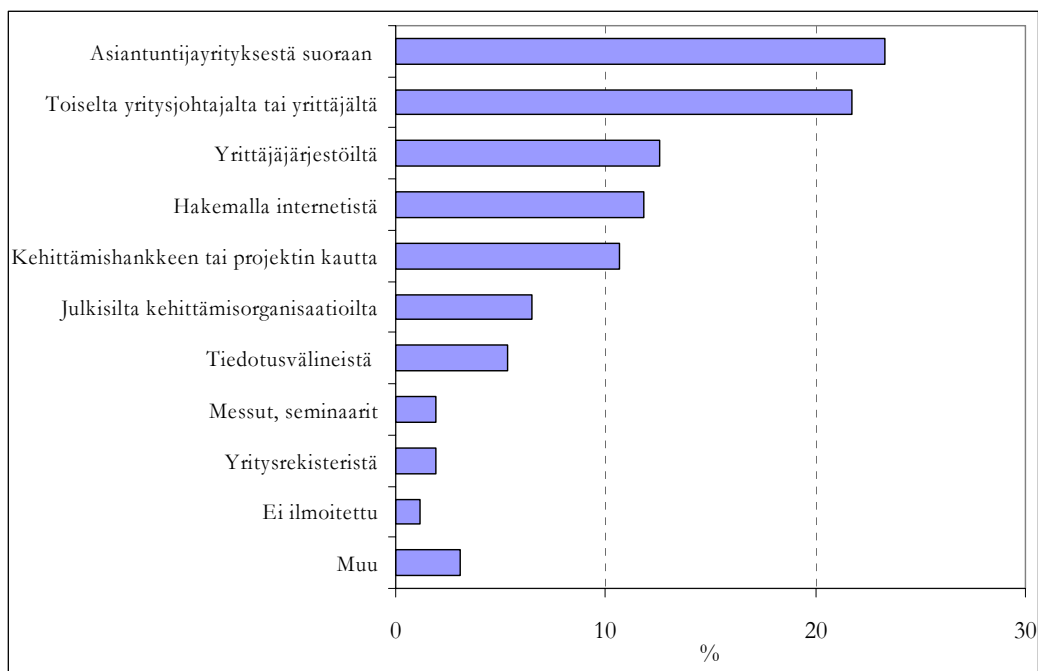

Kuvio 13. Yleisimmin mainitut asiantuntijapalveluksen käytön lisäämistä estävät tekijät, % (yhteensä 373 mainintaa)

Asiantuntijapalveluksen käytön lisäämistä estävien tekijöiden lisäksi kysyttiin myös, mihin palveluun mainitut esteet erityisesti liittyvät. Yleisimmin ilmoitettuja palvelualoja olivat tietojenkäsittelypalvelut, markkinointiviestintä, tutkimus- ja kehittämisspalvelut sekä liikkeenjohdon konsultointipalvelut.

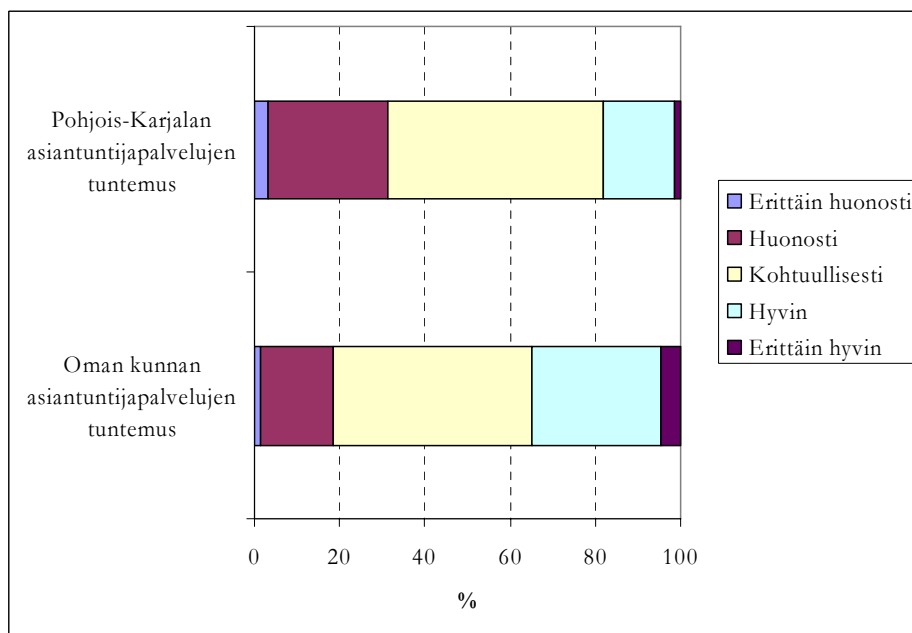
3.1.4 Palvelujen saatavuus ja tunnettuus Pohjois-Karjalassa

Palvelujen saatavuutta ja tunnettuutta Pohjois-Karjalassa arvioitiin kyselyssä tiedustelemalla mm. tärkeimpiä tietokanavia, joista yritykset saavat tietoa tarjolla olevista palveluista. Selkeästi yleisimmäksi tietolähteeksi osoittautui asiantuntijayritysten oma tiedottaminen ja toiseksi yleisimmäksi toisten yritysjohtajien/yrittäjien suosittelu. Näitä tietolähteitä tärkeimpänä pitää lähes puolet vastaajista. Seuraavaksi yleisimpiä tietolähteitä ovat yrittäjäjärjestöt (13 %), internet (12 %) ja kehittämishankkeet (11 %). Sen sijaan yritysrekisterit sekä messut ja seminaarit saivat mainintoja niukasti.

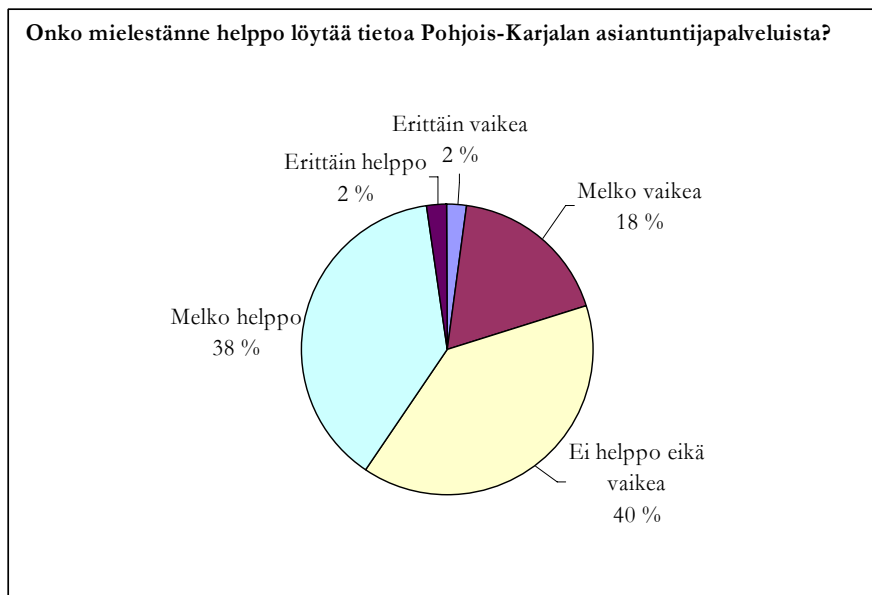
Kuvio 14. Liike-elämän asiantuntijapalvelutarjonnan tärkeimmät tietolähteet

Vastaajilta kysyttiin myös sitä, miten hyvin he tuntevat oman kunnan ja koko Pohjois-Karjalan palvelutarjonnan. Yllätyksettömästi oman kunnan palvelutarjontaa tunnettiin hieman paremmin kuin koko maakunnan palvelutarjontaa. Vähintään kohtuullisesti oman kunnan palvelutarjonnan tunsi noin 80 prosenttia vastaajista ja maakunnallisen palvelutarjonnan vastaavasti noin 70 prosenttia. Huonosti oman kunnan palvelutarjonnan ilmoitti tuntevansa lähes viidennes - maakunnallisen lähes joka kolmas.

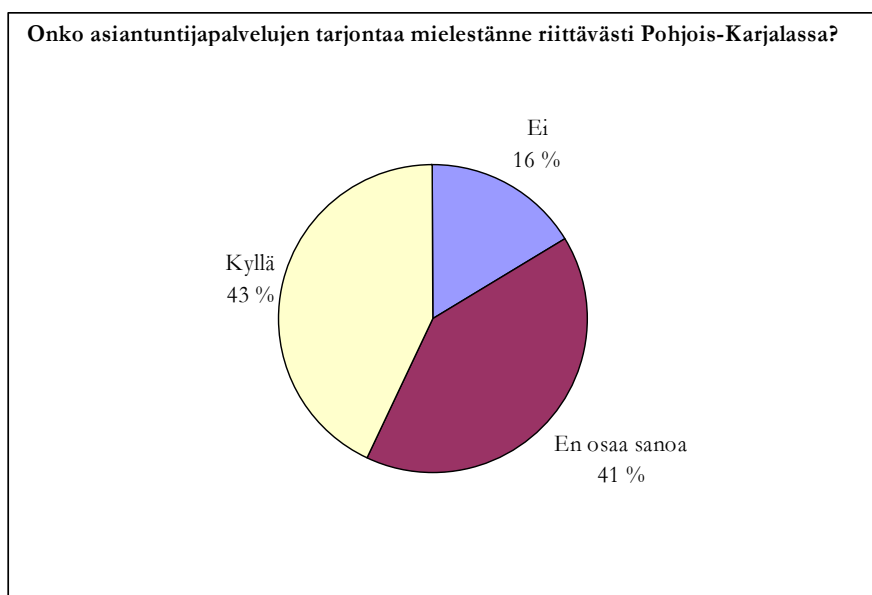
Kuvio 15. Oman kunnan ja Pohjois-Karjalan asiantuntijapalvelutarjonnan tunteminen

Toisaalta tärkeää voidaan ajatella olevan se, kuinka helposti tarvittaessa asiantuntijapalveluista löydetään tietoa. Tiedon löytäminen Pohjois-Karjalan asiantuntijapalveluista on melko vaikeaa tai erittäin vaikeaa joka viidennen vastaajan mielestä (kuvio 16). Yrityksen koolla ei ole vaikutusta tiedon löytämiseen eikä liioin palvelutarjonnan tuntemiseen maakunnassa.

Kuvio 16. Tiedon löytäminen Pohjois-Karjalan liike-elämän asiantuntijapalveluista

Pohjois-Karjalan palvelutarjontaa pitää riittävänä noin 40 % vastaajista kun taas 16 % arvioi, että palvelutarjontaa tulisi olla enemmän (kuvio 17). Varsin moni erityisesti pienemmistä yrityksistä jätti ottamatta kantaa tähän kysymykseen. Suurimpien, yli 10 henkilöä työllistävien yritysten vastauksissa tuotiin selvimmin esille palvelutarjonnan riittämättömyys.

Kuvio 17. Liike-elämän asiantuntijapalvelutarjonnan riittävyys Pohjois-Karjalassa

Kyselyssä tiedusteltiin myös, mitä asiantuntijapalveluita tai erityisosaamista Pohjois-Karjalassa tulisi erityisesti kehittää. Kysymykseen tuli runsaasti vastauksia. Vastauksissa tuotiin useimmiten esille seuraavia palveluita:

- asiakkuuksien kehittäminen, markkinaorientaatio-osaaminen
- hoivayrittämisen asiantuntijuus
- ideakonsultointi

- kielipalvelu, vienti-tuonti
- konetekninen suunnittelupalvelu
- kuluttajatutkimukset
- markkinoinnin konsultointi
- messujen rakennus
- patentointi
- talous- ja organisaatiojohtamisen kehittäminen
- taloushallinnon konsultointi
- TV-mainonta
- velkaneuvonta/henkinen tukeminen
- vero- ja tilinpäätössuunnittelu
- vieraskielisten ohjelmien käyttöoppaiden kääntäminen.

3.2 Asiantuntijapalveluyritysten haastattelut

Asiantuntijayritysten näkökulmaa selvitettiin haastattelemalla yhdeksän asiantuntijapalveluja tarjoavien yritysten johtajaa. Yrityksistä neljä on Joensuun seudulta, kaksi Keski-Karjalasta ja kaksi Pielisen Karjalasta. Ne toimivat taloushallinnon (2 yritystä), mainonnan- ja markkinoinnin (2 yritystä), tietojenkäsittelyn (2 yritystä), teknisten asiantuntijapalvelujen (2 yritystä) ja henkilöstöpalvelujen aloilla (1 yritys). Yritysten henkilöstön määrä vaihtelee yhdestä henkilöstä 15 henkilöön.

Luottamuksellisuussyistä haastateltujen henkilöiden tai yritysten nimiä ei julkisteta, eikä niistä esitetä tapauskuvauksia. Teemahaastattelujen ohessa tutkimusaineistoa karttui jossain määrin myös suoraan havainnoimalla sekä eräiden yritysten kohdalla myös niiden internet-sivujen kautta.

3.2.1 Haastatellut yritysjohtajat ja aineisto

Yritysjohtajat valittiin teemahaastattelujen kohteeksi pitkälti sattumanvaraisesti. Valinnassa kiinnitettiin kuitenkin huomiota siihen, että yritykset edustavat sijainniltaan, kooltaan ja toimialoiltaan erilaisia asiantuntijapalveluyrityksiä. Erityyppisten yritysten, eikä esimerkiksi vain kasvuhakuisten yritysten valinnalla pyrittiin siihen, että tutkimuksessa saataisiin informaatiota yleisesti asiantuntijapalveluyrityksen näkökulmasta.

Analyysi on pääasiallisesti kuvaava. Havaintojen yleistettävyyttä ajatellen on tärkeätä pitää mielessä se, että ne kuvaavat sitä, mikä on mahdollista eivätkä sitä, mikä on todennäköistä tai yleisintä.

Haastattelujen teemat noudattivat keskeisiä tutkimuskysymyksiä. Aineistoa tarkastellaan seuraavien teemojen osalta:

1. Yrityksen toiminta-ajatus
2. Asiakaskunta
3. Yrityksen sijainti
4. Pohjois-Karjala toimintaympäristönä
5. Markkinointi
6. Kansainvälisyys
7. Tulevaisuuden näkymät

3.2.2 Havainnot ja haastatteluista teemoittain

Yrityksen toiminta-ajatus

Yritysten toiminnassa huomiota herättää se, että noin puolet yrityksistä on liittynyt ydintoimintaan mukaan alan koulutusta ja/tai konsultointia. Näin ollen palvelutarjonnan laajentamista tähän suuntaan ei voida pitää pelkästään tulevaisuuden ilmiönä. Palvelutarjontaa voidaan laajentaa myös verkostoitumisen keinoin: yhdellä yrityksistä on toimiva yritysysteistyöverkosto ja toisella oli kehittyvänä ajatuksena rakentaa entistä laajempi palvelutarjontakokonaisuus verkostoitumalla muiden paikallisten yritysten kanssa. Laajemmista kokonaisuuksista nähtiin olevan etua mm. uusien asiakkaiden hankinnassa, mutta toisaalta palvelukokonaisuuden laajuus voi myös heijastaa pienen yrityksen välttämättömyyttä hankkia tuloja yhtä useammasta lähteestä. Joukossa on myös yksi yritys, jonka toiminta-ajatuksena on tehdä töitä alihankintana eteläsuomalaiselle yritykselle, joka vastasi myynnistä ja markkinoinnista omalla vahvalla alueellaan Etelä-Suomessa.

Asiakaskunta

Neljän yrityksen asiakaskunnasta suurin osa on paikallisia (oman kunnan tai Pohjois-Karjalan alueelta), mutta joukossa on ainoastaan yksi yritys, jolla ei ole asiakkaita lainkaan Pohjois-Karjalan ulkopuolella. Viidellä yrityksellä vähintään puolet asiakkaista tulee oman maakunnan ulkopuolelta ja kolme yritystä on lähes täysin suuntautunut muun maan markkinoille. Aina tosin kyse ei ole ollut strategisesta laajentumisesta, vaan elämän mukanaan tuomista sattumista.

Pääosin paikalliseen asiakaskuntaan tukeutuvilla yrityksillä onkin asiakkaita muualla maassa lähinnä siksi, että ne ovat muualle muuttaneita entisiä paikallisia asiakkaita. Uusiakin asiakkaita muualta Suomesta on kuitenkin saatu, mutta ei varsinaisesti omien ponnistelujen tuloksena: ”Eteläsuomalaiset asiakkaat on saatu muiden asiakkaiden suosittelujen kautta.” Niiden yritysten kohdalla jotka olivat suuntautuneet muun maan markkinoille, on pystytty jo luomaan jonkin verran mainetta ja tunnettuutta näillä markkinoilla ja esimerkiksi tarjouskilpailuihin osallistuminen voi olla koko maan kattavaa.

Yrityksen sijainti

Kolmen yrityksen mielestä asiakkuussuhteen alkuvaiheessa sijainti asiakkaan lähellä on erityisen tärkeää keskinäisen luottamuksen rakentamiseksi. Kuitenkin luottamuksen syntymisen jälkeen etäisyyden merkitys vähenee, koska esimerkiksi aineistot voidaan toimittaa tänä päivänä pitkälti sähköisesti asiakasyrityksen ja asiantuntijayrityksen välillä. Syrjäseudulla koettiin kuitenkin että laaja-kaistayhteys on välttämätön mille tahansa asiantuntijapalveluyritykselle. Sijainnin nähtiin kyllä aiheuttavan matkakustannuksia, mutta sitä ei pidetty ylivermaisena esteenä: ”jos on hyvä porukka, tilauksia saa kyllä ympäri maan”.

Tärkein yritysten sijoittumiseen vaikuttanut tekijä onkin (yhtä yritystä lukuun ottamatta) se, että yrittäjä tai hänen puolisonsa on kotoisin Pohjois-Karjalasta. Välillä on saatettu olla pitkäänkin muualla, mutta myöhemmin on haluttu palata kotikonnuille tai toimia muuten vain ruuhkakeskusten ulkopuolella. Kolmella yrityksellä on kuitenkin toimipisteitä myös Pohjois-Karjalan ulkopuolella. Näiden perustaminen ei aina ole ollut suunnitelmallista, vaan esimerkiksi henkilöstöä ei ole vaadittu siirtymään yrityksen kotipaikan mukana Pohjois-Karjalaan. Muualla sijaitsevista toimipisteistä koettiin olevan hyötyä, koska tätä kautta oltiin läsnä toisen alueen markkinoilla.

Pohjois-Karjala toimintaympäristönä

Pohjois-Karjalan toimintaympäristön vahvuuksiksi nähtiin haastatteluissa muun muassa elämisen kustannusten hienoinen alhaisuus verrattuna Etelä-Suomeen, mistä syystä työntekijöille voidaan vastaavasti maksaa hieman pienempää palkkaa. Tällä onnistutaan osittain kompensoimaan etäisyydestä pääkaupunkiseudun markkinoihin aiheutuvia kustannuksia. Yrittämistä Pohjois-Karjalassa haastatellut pitivät leppoisampana kuin Etelä-Suomessa, kun esimerkiksi työmatkat sujuvat ripeämmin. Myös julkisten yrityspalvelujen toimivuus nähtiin hyväksi. Muutoin julkisen sektorin toimintaa moitittiin siitä, että se itse antaa huonoa esimerkkiä palveluiden hankkimisessa kotimaakunnan ulkopuolelta.

Näkemykset oman talousalueen kehityksestä olivat kaksijakoisia. Toisaalta Joensuun seutu nähdään kehittyvänä alueena, mikä on tärkeää paikallisten asiakkaiden ostovoiman kehityksen kannalta. Osa haastatelluista näki kehitysmahdollisuudet syrjäisemmällä alueella merkittävästi heikompana. Esille tulivat mm. yritysten jatkajien puuttuminen sekä julkisten palvelujen karsiminen, minkä nähtiin edesauttavan aktiivisessa iässä olevien henkilöiden muuttamista suurempiin keskuksiin. Toisaalta näitäkään ei koettu yrityksen toiminnan kannalta ongelmaksi, jos yrityksen asiakaskunta on muualta.

Henkilökuntaa haastatellut pitivät Pohjois-Karjalassa pysyvämpänä kuin Etelä-Suomessa, jossa ”työntekijät juoksevat jatkuvasti eniten palkkaa tarjoavien yritysten perässä”. Pohjois-Karjalan vahvuutena voitiin nähdä työvoiman kannalta myös yliopiston ja ammattikorkeakoulun olemassaolo, koska niistä rekrytoidaan vakituista henkilökuntaa ja harjoittelijoita. Koulutuksen sopivuutta alan käytännön työhön arvosteltiin kuitenkin mm. mainos- ja markkinointialalla.

Pohjois-Karjalan imagoa ei sinänsä haastatteluissa koettu negatiiviseksi, joskin joku epäili sitä, ettei Etelä-Suomessa ”tule mieleenkään ostaa jotain asiantuntijapalvelua Pohjois-Karjalasta” ja joku toinen, että uskottavuudessa olisi parantamisen varaa: ”voiko Itä-Suomesta tulla osaavia toimijoita”? Toisaalta myös omalla alueella koettiin parantamisen varaa pienempien yritysten halussa/osaamisessa käyttää yksityisiä asiantuntijapalveluita. Liian monesti myös asiantuntijapalvelun valinnan todettiin perustuvan ainoastaan hintaan. Yksittäiseltä kritiikiltä eivät säästyneet myöskään paikalliset isot yritykset: ”Tämän alueen isoissa yrityksissä on jossain määrin sellaista näkemystä, että täällä ei voida tuottaa heidän vaatimukset täyttävää palvelua vaan ne pitää hankkia etelästä.”

Markkinointi

Paria yritystä lukuun ottamatta yritykset eivät ole juurikaan markkinoineet palvelujaan alueen ulkopuolelle. Joukossa on myös yrityksiä, jotka eivät juurikaan harjoita markkinointia, koska niillä on pitkälti vakiintuneet paikalliset asiakassuhteet.

Uusia asiakkaita tai urakoita on saatu aiempien, hyvin hoidettujen toimeksiantojen myötä. Näin ollen tärkein mekanismi, joka välittää informaatiota uusille potentiaalisille asiakkaille vaikuttaisi olevan ”puskaradio”. Viidellä haastatteluista yhdeksästä yrityksestä on omat internet-sivut, jotka toimivat tiedotuskanavana. Myös muiden yritysten yhteystiedot kuitenkin löytyvät paikallisista, yleensä kunnan ylläpitämistä yritysluetteloista tai Josek Oy:n yritysrekisteristä. Tarjouspyyntöjä pyritään löytämään myös jossakin tapauksessa alan kansallisista palvelutarjoajien portaaleista.

Markkinoinnin vähäisyyden problematiikkaa eräs yritysjohtaja tiivisti näin: ”Alan markkinat ovat valtakunnalliset ja maakunnan yritykset ostavatkin paljon alan palveluita esimerkiksi Helsingistä. Pohjois-Karjalassa ongelmana on se, että omaa osaamista ei tuoda riittävästi esille.”

Kansainvälisyys

Kansainvälisyys näkyy haastattelujen kohteena olevien yritysten toiminnassa lähinnä niiden asiakkaiden kansainvälisten toimintojen myötä kuten kansainvälisessä markkinoinnissa ja vienti-tuonti-operaatioissa. Toisaalta kansainvälisyys voi näkyä asiantuntijayrityksen ulkomaisina yhteistyösuhteina tai – vielä siintävänä – ajatuksena ulkomaisen työvoiman palkkaamisesta.

Sen sijaan kansainvälistä kilpailua ei asiantuntijapalvelualoilla Pohjois-Karjalassa juurikaan ole havaittu, Etelä-Suomessa enemmänkin. Esteenä ulkomaiselle kilpailulle – ja samalla esteenä omien markkinoiden laajentamiselle ulkomaille – haastatellut pitivät useilla aloilla teknisiä, lainsäädännöllisiä, koulutuksellisia tai kieli/kulttuurisia esteitä. Sen sijaan pidettiin mahdollisena että jokin ulkomainen yritys ostaisi paikallisia yrityksiä ja tätä tiedettiin Etelä-Suomessa tapahtuneen. Ainoastaan tietojenkäsittelypalveluiden ja jossakin määrin teknisten palvelujen alalla palvelujen ulkomaanvienti nähtiin mahdollisena.

Tulevaisuuden näkymät ja kasvu

Markkinoiden ei nähdä rajoittavan yritysten kasvua, vaan päinvastoin palvelujen kokonaiskysynnän koko Suomessa uskottiin yleisesti kasvavan. Samalla sähköisen tiedonvälityksen ja viestinnän myötä mahdollisuudet toiminnan maantieteelliselle laajentamiselle ovat lisääntyneet. Usealla alalla nähdään vielä kasvumahdollisuuksia Pohjois-Karjalassa. ”Maakunnassa on vielä palvelujen ostopotentiaalia, jos vain palveluja tajuttaisiin ostaa paikallisesti. Alan keskittyminen Etelä-Suomeen on pitkälti kiinni siitä, että isot asiakkaat ovat myös siellä.” Lisäksi voitiin luottaa myös siihen, että ”palveluista on aina paikallisesti kysyntää ja sen vuoksi pienet paikallisten markkinoiden varassa toimivat yritykset tulevat säilymään myös jatkossa.” Sen sijaan valtiohallinnon alueellistamispäätöksillä ei nähty pienyritystoiminnan näkökulmasta mitään suoria vaikutuksia, korkeintaan yleistä aktiviteettia hieman kohottava vaikutus.

Toisaalta kaikki haastatellut eivät nähneet Pohjois-Karjalan asiantuntijapalvelujen markkinoiden tulevaisuuden näkymiä yhtä valoisana: ”Tällä väestökehityksellä asiantuntijapalvelujen alamäki jatkuu myös tulevina vuosina. Täällä ei ole nuorille työpaikkoja ja sen vuoksi ikäjakaumasta on tullut epäsuotuisa. Mitään etätyövaihtoehtoa tuskin syntyy, joka ratkaisi tilanteen. Alueen tulevaisuus ei näytä erityisen hyvältä (esimerkiksi osaavaa työvoimaa on lähtenyt runsaasti pois).”

Kasvun pullonkaulana tuntuukin olevan toiminnan laajentaminen oman alueen ulkopuolelle. Parilla yrityksellä tuntui olevan edessään tilanne, jossa kasvu koettiin rajoitetuksi olemassa olevissa asiakassuhteissa tai omassa maakunnassa. Tästä syystä pääasiallisiksi kasvualueiksi määriteltiin joko muu Itä-Suomi tai muu Suomi. Etelä-Suomen markkinoilla uskottiin yleisesti olevan lähes rajattomat kasvumahdollisuudet, mutta sinne ei välttämättä pyritty, koska ylipäätään yrityksen toimintaa ei haluttu laajentaa. ”Etelä-Suomen kasvupotentiaalin hyödyntämiseksi yrityksellä pitää olla riittävästi kokoa ja näyttää tekemisistä sekä aikaa ja viestintää.” Pienten yritysten erääksi kilpailueduksi etelän markkinoilla nähdään joustavuus suuriin yrityksiin verrattuna. Myös verkostojen merkitys kilpailukyvyllä korostuu.

4. YHTEENVETO, JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISSUOSITUKSET

4.1. Yhteenveto

Tässä raportissa on tarkasteltu yksityisiä liike-elämän asiantuntijapalveluita Pohjois-Karjalassa. Asiantuntijapalveluilla tarkoitetaan teknisiä palveluita, tietojenkäsittelypalveluita, taloudellisia ja lainopillisia palveluita, mainos- ja markkinointipalveluita, konsultti- ja henkilöstöpalveluita sekä tutkimus- ja kehittämispalveluita.

Asiantuntijapalveluiden markkinat ovat Suomessa keskittyneet voimakkaasti pääkaupunkiseudulle. Viime vuosina asiantuntijapalvelutoiminta on kuitenkin lisääntynyt nopeimmin Pohjois-Pohjanmaalla, Kanta-Hämeessä, Varsinais-Suomessa ja Keski-Suomessa. Pohjois-Karjalassa asiantuntijapalvelualoilla toimii 650 - 700 toimipaikkaa ja ne työllistävät noin 1400 henkilöä. Valtaosa toimipaikoista on lainopillisten ja taloudellisten palvelujen, mainos- ja markkinointipalvelujen ja teknisten palvelujen alojen toimipaikkoja. Pohjois-Karjalassa alan toimipaikat ja tuotanto ovat noin 75 prosenttisesti keskittyneet Joensuun seudulle. Maakunnassa palveluita on koko maan tasoon nähden vähemmän kuin muun taloudellisen toiminnan perusteella voisi odottaa.

Vuosien 1993–2003 aikana liike-elämän asiantuntijapalvelujen toimipaikkojen ja henkilöstön määrä sekä liikevaihto ovat kasvaneet moneen muuhun toimialaan nähden ripeästi paitsi koko maassa myös Pohjois-Karjalassa. Koko maassa toiminnan volyyymi on suunnilleen kaksinkertaistunut ja Pohjois-Karjalassakin 1,7 kertaistunut. Viime vuosina Pohjois-Karjalassa alojen työllisyys on kuitenkin jäänyt jälkeen koko maan kehityksestä. Alan työllisten määrä oli maakunnassa vielä vuonna 2003 samalla tasolla kuin vuonna 1998, kun koko maassa kasvua kertyi samalla aikajaksolla yli 30 prosenttia.

Asiantuntijapalveluita käyttäville yrityksille suunnatun kyselyn pohjalta voidaan todeta että useimmin yritysten tarvitsemia palveluita ovat kirjanpito, tilintarkastus, mainonta ja tietoturvallisuuteen liittyvät palvelut. Yleisimmin yritysten ulkopuolelta ostettuja palveluita ovat tilintarkastus, ohjelmistojen suunnittelu, veroneuvonta ja yleensä juridikkaan liittyvät palvelut. Sen sijaan esimerkiksi henkilöstövalinnoissa, tuotekehityksessä, muotoilussa ja teknisessä suunnittelussa ulkopuolista asiantuntijayritystä käytetään harvemmin. Kotimaakunnasta ostettujen palveluiden osuus on korkein viestinnän, työvoiman vuokrauksen, työsuhteasioiden, kirjanpidon ja atk-konsultoinnin kohdalla. Palvelu hankitaan yleisimmin muualta kun kyse on patentoinnista, tuontiin, mittaukseen ja testaukseen tai henkilöstön koulutukseen liittyvistä palveluista. Ulkomaisten palveluiden käyttö on vähäistä ja sitä esiintyy lähinnä markkinatutkimusten, vientipalveluiden ja tietoturvallisuuspalveluiden kohdalla.

Puolet kyselyyn vastanneista yrityksistä käyttää asiantuntijapalveluihin vuosittain yli 3000 euroa ja joka neljäs yli 9600 euroa. Lähivuosina arvioidaan kasvavan eniten tietokanta- ja verkkopalveluiden, tietoturvallisuuspalveluiden, mainonnan ja henkilöstön koulutuspalveluiden tarpeen. Vähiten lisääntyy patentoinnin, perintäpalveluiden, muotoilun ja käännöspalveluiden tarve.

Keskeisiä syitä siihen, miksi palveluita hankitaan omasta maakunnasta, ovat läheisyyden kanssakäymistä helpottava vaikutus, aiemmat hyvät kokemukset, palvelun paikallisuus ja palvelun laatu. Muualta Suomesta palveluita ostetaan yleisimmin siksi, että palvelua ei ole saatavilla Pohjois-Karjalassa - ja osaksi myös hyvien aiempien kokemusten ja korkean laadun vuoksi. Esteenä asiantuntijapalveluiden käytön lisäämiselle on lähinnä se, ettei palveluita tässä vaiheessa yksinkertaisesti tarvita enempää, tai niitä pidetään liian kalliina. Tietoa asiantuntijapalveluista oli saatu suoraan asiantuntijayrityksestä, toisilta yritysjohtajilta tai yrittäjäjärjestöiltä. Noin viidenneksen mielestä tiedon löytäminen pohjoiskarjalaisista asiantuntijapalveluista on vaikeaa.

Yrityksen koko vaikuttaa vuosittain hankittujen palvelujen arvoon voimakkaasti, mutta vähäisemmässä määrin muihin tekijöihin, kuten palvelujen tarjonnan tuntemiseen tai tiedon löytämiseen niistä. Pienemmät yritykset eivät myöskään vaikuta käyttävän yleisesti suuria yrityksiä useammin palveluja yrityksen ulkopuolelta, vaikka ennakolta pienten yritysten tarpeen ulkopuoliselle asiantuntijapalvelulle voisi odottaa olevan suurempi.

Tutkimuksessa haastateltiin myös yhdeksän asiantuntijapalveluja tuottavan yrityksen johtajaa. Havainnot osoittavat, että sijainti ylipäättään Pohjois-Karjalassa tai Joensuun ulkopuolella ei ole este menestykselle asiantuntijapalveluyritystoiminnalle – vieläpä niin, että asiakkaat ovat pääosin pääkaupunkiseudulta tai muualta Suomesta. Keskeinen yritysten sijoittumiseen vaikuttanut tekijä oli se, että yrittäjä tai hänen puolisonsa oli kotoisin Pohjois-Karjalasta. Asiakkuuden alkuvaiheessa tarvitaan henkilökohtainen kontakti, mutta asiakkuussuhteen ja luottamuksen vakiinnuttua läheisyyden merkitys on pienempi ja etäisyys lähinnä kustannushaitta. Etelä-Suomen markkinoille pääsyn nähtiin kuitenkin edellyttävän riittävää yrityskokoa, referenssejä ja systemaattista markkinointia. Toimiminen syrjäseudulla puolestaan edellyttää nopeaa internet-yhteyttä.

Pohjois-Karjalan etuina toiminnan kannalta nähtiin mm. välitön ja leppoisa yrittämisympäristö, paikallisten asiakkaiden hyvä tuntemus ja työvoiman edut (koulutetun työvoiman pysyvyys, saatavuus, kustannukset). Haittapuolina esille tulivat etäisyys ja syrjä-alueiden heikko kehitys. Palveluja tarjoavat yritykset toivoivat myös sitä, että alueen (pienet) yritykset oppisivat enemmän hyödyntämään asiantuntijapalveluja liiketoiminnassaan. Pohjois-Karjalan imagoa ei sinänsä pidetty huonona, mutta epäiltiin tuleeko Etelä-Suomessa kenellekään edes mieleen ostaa asiantuntijapalvelua Pohjois-Karjalasta. Toisaalta yritykset eivät olleet juuri markkinoineetkaan palvelujaan oman alueen ulkopuolella. Palveluiden kokonaisuusynnyksen uskottiin pääsääntöisesti lisääntyvän ja verkostojen merkityksen korostuvan tulevaisuudessa.

4.2. Johtopäätökset

Asiantuntijapalvelut tukevat yritysten tuottavuuden kehitystä, auttavat yrityksiä verkostoitumaan ja välittävät hyviä toimintamalleja niiden välillä. Paikalliset asiantuntijapalvelut ovat tärkeitä paitsi alueen yritysten kilpailukyvyille ja kasvulle, myös uusien yritysten sijoittumiselle. Asiantuntijapalvelutoiminta on lisääntynyt viimeisen 10 vuoden kuluessa Suomessa voimakkaasti. Alan kasvua ovat edistäneet paitsi yritysten toimintojen ulkoistaminen myös monimuotoinen teknologinen kehitys, joka on toisaalta vaatinut ja toisaalta mahdollistanut uusia asiantuntijapalveluja.

Asiantuntijapalveluille on tyypillistä Suomessa palveluiden varsin voimakas keskittyminen pääkaupunkiseudulle. Keskittymiseen lienee vaikuttanut palvelujen luonteen ohella mm. usein keskitetysti palveluja hankkivien pääkonttoreiden sijainti. Useimpiin muihin maakuntiin verrattuna asiantuntijapalveluiden työllisyyden kehitys Pohjois-Karjalassa on viime vuosina ollut varsin vaatimatonta. Tutkimuksessa ei kuitenkaan ilmennyt tälle mitään yksiselitteistä syytä. Markkinoille tulo vaikuttaa suhteellisen esteettömältä. Esille ei tullut myöskään mitään estettä pohjoiskarjalaisten asiantuntijapalveluyritysten markkinoiden laajentamiselle muualle maahan, vaan tästä oli joukossa jopa hyviä esimerkkejä.

Mahdollisia syitä suhteelliseen aseman menettämiseen lieneekin syytä etsiä ensiksi asiantuntijapalveluyritysten omasta toiminnasta. Markkinoiden laajentamisyrittämisen kannalta tärkeintä on yritysten oma kasvuhalu ja korkea osaamisen taso, joka antaisi katteen vahvalle markkinoinnille. Toisaalta verkostoituminen ja sopivan yrityspartnerin löytäminen muualta Suomesta voi mahdollistaa pääsyn markkinoille. Pienten yritysten yleiset kasvun esteet eivät asiantuntijapalvelualalla poikenne muista aloista. Esimerkiksi ensimmäisen ulkopuolisen työntekijän palkkaaminen on kynnys, jota tulisi pyrkiä alentamaan.

Kehitykseen voidaan kuitenkin hakea vaikuttimia myös maakunnallisesta toimintaympäristöstä. Asiantuntijapalvelualaa ei kenties Pohjois-Karjalassa hahmoteta kokonaisuudeksi eikä asiantuntijapalveluiden paikallisen tarjonnan merkitystä alueen muiden yritysten kilpailukyvyllä tai uusien yritysten sijoittumiselle riittävästi tunnusteta. Pohjois-Karjalassa ei myöskään tunnu olevan organisaatiota, joka systemaattisesti kehittäisi asiantuntijapalvelutoimintaa maakunnassa (toisin kuin esim. metsä- ja puuteknologian, muovi- ja metalliteollisuuden, informaatioteknologian tai vaikkapa matkailun aloilla).

Tutkimuksen taustalla on ollut kysymys siitä, voisiko julkinen sektori - ja millä keinoin - edesauttaa asiantuntijapalvelujen markkinoiden kehitystä maakunnassa. Julkista panostusta voitaisiin perustella markkinoiden toimimattomuudella tai sillä, että alan kehittämiseen käytetty panostus synnyttää kerrannaisvaikutuksia – kilpailua vääristämättä. Kerrannaisvaikutukset syntyvät paitsi suoraan asiantuntijaliiketoiminnan kasvusta, myös asiantuntijapalvelujen muita toimialoja ja niiden kehitystä tukevan luonteen vuoksi. Palveluliiketoiminnan kehittämisen tarpeeseen on kiinnitetty huomiota muun muassa Itä-Suomi -ohjelmassa (ks. Itä-Suomi -ohjelma, 2005).

Asiantuntijapalvelualan kehitystä on mahdollista edesauttaa sekä kysyntään että tarjontaan kohdistuvien toimin. Maakunnan laajakaistastrategia on hyvä esimerkki siitä, miten julkinen toimija voi yleisesti edesauttaa asiantuntijapalvelualan yritysten mahdollisuuksia toimia Pohjois-Karjalassa. Sen sijaan esimerkiksi valtion alueellistamispolitiikka voi olla työllisyyden kannalta merkityksellistä, mutta yksityisiin osaamisintensiivisiin palveluyrityksiin sillä tuskin on suoraa vaikututusta. Yksityisten asiantuntijapalveluiden käytön edistämiseksi on esitetty myös palvelusetelijärjestelmää, jossa palvelutarvekartoituksen jälkeen yritys saa käyttöönsä valtion tukeman maksusitoumuksen palvelujen hankkimiseksi haluamaltaan yritykseltä (KTM 2005).

Parhaiten alan kehitystä voitaneen tukea asiantuntijapalvelujen merkityksen esilletuomisella, yritysten osaamisen kehittämisen tukemisella, koulutuksen ja yritysten tarpeiden vastaavuuden parantamisella sekä alan markkinoinnin kehittämällä. Keinoja voisivat olla erilaiset tapahtumat, palvelutarjoajien tapaamiset, messut, seminaarit ja koulutukset. Lisäksi asiantuntijapalveluiden käyttöä olisi kenties mahdollista aktivoida ja opastaa erityyppisin toimin, kuten (seudullisin) tietoiskuina, yrityskummitoiminnalla tai yritysneuvonnalla.. Tampereen seudulla on esimerkiksi hyviä kokemuksia eYrityspalvelumallista (www.etampere.fi/eyrityspalvelu), jossa sähköisen liiketoiminnan palvelutarjoajia ja alueen pk-yrityksiä saatetaan yhteen hankkeeseen palkattujen neuvojen toimesta.

Paikallista kysyntää voidaan lisätä myös kehittämällä paikallista tarjontaa. Tutkimuksen mukaan vajaan viidenneksen mielestä Pohjois-Karjalassa ei ole riittävästi asiantuntijapalveluita, mikä oli myös tärkein este palveluiden käytön lisäämiselle Pohjois-Karjalasta. Esimerkkejä puutteellisina pidetyistä palveluista ovat mm. TV-mainonta, messujen rakennus, markkinoinnin konsultointi ja kuluttajatutkimukset. Lisää kaivattiin myös mm. patentoinnin, verosuunnittelun, taloushallinnon konsultoinnin ja koneteknisten suunnittelupalvelujen tarjontaa. Toisaalta kasvupotentiaalia voidaan ajatella löytyvän aloilta, jonka palveluja yritykset ylipäättään eniten tarvitsevat, mutta joita edelleen tuotetaan pääosin itse, sekä palveluista, joita pääosin hankitaan maakunnan ulkopuolelta. Tämän perusteella potentiaalisimpia asiantuntijapalvelujen kasvualoja Pohjois-Karjalassa ovat erityisesti henkilöstön koulutus, mainonta, tietokanta- ja verkkopalvelut, tietoturvallisuuspalvelut ja liiketoiminnan kehittämispalvelut.

4.3 Kehittämissuositukset

1. Yksityisten liike-elämän asiantuntijapalveluiden merkityksen vahvempi esiintuominen aluekehitystyössä ja osana alueen innovaatiojärjestelmää
2. Pohjoiskarjalaisen asiantuntijapalvelualan markkinoinnin kehittäminen
3. Asiantuntijapalveluiden käyttöön ja ostamiseen liittyvä koulutus
4. Alan yritysten osaamisen kehittäminen ja uusien teknologioiden käyttöönoton edistäminen
5. Alan yritysten tarpeiden ja koulutuksen vastaavuuden kehittäminen
6. Alan yritysten kasvuasenteiden ja kasvuhakuisuuden selvittäminen
7. Alan yritysten yhteistyön ja verkostoitumisen tukeminen
8. Alihankintatoiminnan mahdollisuuksien hyödyntäminen alalla
9. Yritystoiminnan edistäminen potentiaalisilla kasvualoilla sekä palveluissa, joita tutkimuksessa pidettiin maakunnassa puutteellisina.

Viitteet

- Itä-Suomi –ohjelma (2005). Itäisen Suomen suuret tulevaisuuden kysymykset –projektin loppuraportti. <http://www.esavo.fi/tulevaisuus>. Helmikuu 2005.
- Kautonen, Mika, Jari Kolehmainen & Pasi Koski (2002): Yritysten innovaatioympäristöt. Tutkimus yritysten innovaatiotoiminnasta ja alueellisesta innovaatiopolitiikasta Pirkanmaalla ja Keski-Suomessa. Teknologiakatsaus 120/2002. TEKES
- Kautonen, Mika, Marja Hyypiä, Riku Mulari, Liina Penttilä (2004): Tietointensiivisten liike-elämän palvelujen ennakointi Pirkanmaalla FORE-KIBS. Pirkanmaan TE-keskuksen julkaisuja 4.
- Kemppilä, Sari & Paula Mettänen (2004): Tietointensiiviset palveluyritykset. Tutkimuksen nykytila. Sitran raportteja 38.
- KTM (2005): Uudistus: Kehityspolku vie suomalaiset yrityspalvelut maailman kärkijoukkoon. http://www.ktm.fi/index.phtml?80855_m=80858&c=www&i=1211&l=fi&s=1094
- Lith, Pekka (2003): Osaamisintensiiviset liike-elämän palvelualat ja ammatit Uudellamaalla – tilastollinen tarkastelu. Suunnittelu- ja tutkimuspalvelut Pekka Lith.
- Penttilä, Liina (2003): Selvitys asiantuntijapalveluiden käytöstä ja tarpeesta. Professia Oy.
- Petäjä, Erkki & Elina Varamäki (2003): Osaamisintensiiviset yrityspalvelut Etelä-Pohjanmaalla. Toimialan ja sen kehittämistarpeiden selvitys. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja.
- Suomen Kuntaliitto (2004): Rakennemuutoskatsaus 2004. Lokakuu 2004.
- TEKES (2004): Tekesin näkökulma osaamisintensiivisiin palveluihin. Sara vuosiseminaari 14.9.2004. Tiina Tanninen-Ahonen. Tekes. http://websrv2.tekes.fi/opencms/opencms/OhjelmaPortaali/Kaynnissa/Sara/fi/Dokumenttiarkisto/Viestinta_ ja_aktivointi/Seminaarit/Seminaari2004/Palvelut_TAA.ppt
- Toivonen, Marja (2004): EXPERTISE AS BUSINESS. Long-term development and future prospects of knowledge-intensive business services (KIBS). Helsinki University of Technology. Laboratory of Industrial Management. Doctoral dissertation series 2004/2. Espoo 2004.